

De Lichtbrenger

voor zoekers naar waarheid

Lucifer®

*Actuele onderwerpen gezien in het licht van de Oude Wijsheid of Theo-sofia:
de gemeenschappelijke bron van alle grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen*

Hoe gaan we met
elkaar om?

Van axioma naar
Waarheid – De logica
van de Theosofia

Het aankweken van
een vredescultuur

Lichtbrengers in de
samenleving:
Machteld Huber

Utopia – Bestaat het
gelukkige land?

Wat ontdekken we als
we de theosofische
groei-bril opzetten?

Illustratie omslag:

We kunnen alle dingen bekijken vanuit de grondgedachte, dat ze in bewustzijn *oneindig* kunnen groeien.

Licht op ...

34

Hoe gaan we met elkaar om?

In onze samenleving zien we een groot verlies aan vertrouwen in elkaar. Hoe doorbreken we dat patroon? Lao-tse laat heel principieel zien waarom wantrouwen de problemen alleen verergert, en waar de oplossing wel ligt.

Herman C. Vermeulen

Van axioma naar Waarheid

De logica van de Theosofia

p. 38

Dit artikel beschrijft op heldere wijze de grondstructuur, oftewel de 'logica' van de Theosofie. De theosofische grondgedachten bieden ons het gereedschap om *zelfstandig* tot steeds grotere waarheden te komen. Dit artikel is de bewerking van de gelijknamige lezing van Herman C. Vermeulen uit september 2021.

Herman C. Vermeulen

Het aankweken van een vredescultuur

p. 46

De weg naar vrede is vrede. Dat is werk van de lange adem. Naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne zijn ondertussen vele vredes-initiatieven gelanceerd. Hadden ze de bedoelde resultaten? En welke mogelijkheden heeft elk van ons bij het versterken van een *vredescultuur*? Een jaar na het uitbrengen van ons vredesnummer nemen we de stand op.

Schrijverscollectief 'Ieder mens een vredestichter'

Lichtbrengers in de samenleving

Machteld Huber

p. 49

Met haar beweging Positieve Gezondheid werkt arts Machteld Huber aan een bredere kijk op gezondheid. Gericht op het vergroten van het vermogen van mensen om de uitdagingen van het leven aan te gaan.

Erwin Bomas

Frank Loyd Wright's utopia: Broadacre City.

Utopia – Bestaat het gelukkige land?

p. 52

Door de eeuwen heen hebben mensen Utopia's bedacht: ideale landen, waar mensen gelukkig zijn. Zijn die niets meer dan luchtkastelen? Of kunnen Utopia's van nut zijn bij de ontwikkeling van de mensheid?

Barend Voorham

Wat ontdekken we als we de theosofische groei-bril opzetten?

p. 60

Dit korte artikel is bedoeld als een suggestie. Bekijk eens een tijdje alle dingen vanuit de vraag: 'welke *ontplooiings*-mogelijkheden zitten erin?'

Henk Bezemer

Uw Vragen

63

» Meesters van Wijsheid en Mededogen

Licht op ...

Hoe gaan we met elkaar om?

Tot onze grote teleurstelling zien we in onze samenleving dat de relatie tussen mensen onderling, tussen verschillende groepen mensen maar ook met de overheid, steeds meer aan het verharden is. Er is een groot verlies van vertrouwen in elkaar. Wantrouwen is steeds meer de norm aan het worden. Dit gebrek aan vertrouwen uit zich in de gehele samenleving: van mens tot mens in onze directe onderlinge contacten tot aan de hogere delen van onze maatschappelijke ladder. Kijk bijvoorbeeld maar naar de recente verkiezingen, waar veel kiezers zich hebben afgewend van de reguliere partijen en de voorkeur gaven aan een nieuwe partij. Maar we zien dat misschien nog wel het sterkst in het sarcastisch of negatief gebruik van het begrip *woke**. Dit is een cultuur die is ontstaan in de corona periode, vanuit groot wantrouwen: niets geloven, niemand vertrouwen, maar wel de meest woeste *conspiracy* (samenzwering-) theorieën aanvaarden.

Wantrouwen overheerst

Het meest dramatische is misschien wel dat dat wantrouwen is doorgedrongen in de leidinggevende niveaus, waaronder onze overheid. Ons overheidsbeleid wordt gekenmerkt door een negatieve benadering van zijn burgers. De bewijslast ligt niet bij de staat maar bij de burger, de aangeklaagde. Deze mentaliteit weerspiegelt zich in vele contacten tussen overheid en burger. De staat huurt liever een team van specialisten in om elke actie van zijn burgers te beoordelen, dan een burger het voordeel van de twijfel te gunnen, ook als dit laatste vele malen goedkoper is.

De vraag is: hoe succesvol is zulke fraudebestrijding? Verhinderen we zo dat overheidsgeld verkeerd terechtkomt? Maar vaak worden er vanuit dat wantrouwen zoveel extra controles gedaan, dat de kosten daarvan al vele malen hoger zijn dan waar de controles voor zijn ingesteld. En je kunt je afvragen: stimuleer je, door jouw wantrouwen, juist niet het plegen van fraude?

Tegenover dit wantrouwen staat het heilige vertrouwen dat de staat heeft in softwaresystemen, dus wat we aan computersoftware hebben opgebouwd. Maar software blijft te allen tijde mensenwerk. Daarom moeten we continu controleren wat de uitkomst is. *Artificial intelligence* (AI), kunstmatige intelligentie, is een product van mensen en mensen hebben een vooringenomenheid. Leg de nadruk bij kunstmatige intelligentie maar op het woord *kunstmatig*. Als je je modellen voedt met niet-representatieve data, creëer je, zonder het je zelf te realiseren, institutioneel racisme. Als het AI-systeem bij wijze van spreken heeft vastgesteld dat mensen die suiker in hun koffie gebruiken de meeste snelheidsovertredingen maken, dan zal voortaan het vaakst, zo niet uitsluitend op die groep gelet gaan worden.

Je gekleurde bril durven afzetten

Bij het toepassen van de vanuit wantrouwen opgestelde wetten zien we ook een groot gebrek aan

---

* In sommige varianten van Afrikaans-Amerikaans Engels wordt *woke* gebruikt als een bijvoeglijk naamwoord dat equivalent is aan *awake* (wees waakzaam), wat in de Verenigde Staten mainstream is geworden in de antiracisme-beweging. Zie *Wikipedia* voor een uitgebreide analyse van *woke* en de historie ervan.

mededogen, ondanks de bedoeling om te helpen. De procedures kenmerken zich als koud en hardvochtig. Als iemand een paar euro te veel heeft ontvangen, of een tas met boodschappen heeft gekregen, heeft dat al zeer grote financiële consequenties voor die persoon. We kennen deze voorbeelden allemaal. Jammer genoeg is er een grote lethargie om daar snel iets aan bij te stellen. Het is ook moeilijk om, als je altijd met een gekleurde bril op hebt gewerkt, deze opeens af te zetten en op een andere manier te kijken en te werken. Als we dan met andere ogen terugkijken op wat er al gebeurd is, blijkt er plotseling een berg aan werk te zijn dat dan gemodificeerd moet worden. Kortom: zelfs als we de mensen willen helpen, lukt het ons niet uit dat wantrouwen te stappen en dat achter ons te laten. We moeten eerst onze bril oppoetsen.

Dit voorbeeld laat zien dat we gedurende vele jaren een cultuur hebben opgebouwd over wat we wel of niet goed vinden. Cultuur is een ander woord voor een gemeenschappelijk gekleurde bril die we dragen.

We geven een voorbeeld van kijken met een gekleurde bril. Als je geen inkomen kan verwerven door eigen inspanning, bijvoorbeeld omdat je arbeidsongeschikt bent, word je door de overheid vaak gezien als een potentiële fraudeur. Maar onze wetten laten toe dat wie tot het rijke deel van onze samenleving hoort, ook op onkosten van de overheid leeft. Met een groot inkomen beschik je over vele aftrekpostmogelijkheden, waardoor je weinig of geen belasting hoeft te betalen. Toch leef je wel in ons land en maak je wel gebruik van alle goede faciliteiten, zoals infrastructuur, enzovoort. Deze laatste groep mensen leeft dan ook, ondanks hun rijkdom, van de samenleving.

Aanspreken van de hogere kwaliteiten die elk mens heeft

In de Theosofie leren we dat ieder mens in zijn diepste kern een goddelijk wezen is, en dat we allen nu in een lerende fase verkeren. We leren deze goddelijke kwaliteiten tot uitdrukking te brengen. We moeten elkaar daarbij helpen, door elkaar daarop aan te spreken en daarin te stimuleren.

Het is een uitdaging om iedereen vanuit die hogere kwaliteiten in onszelf en in de ander te benaderen. Dat vereist een bovenpersoonlijke instelling. Moet er iets door politie of marechaussee gecontroleerd worden, controleer dan iedereen zonder uitzondering, en doe dat niet selectief op basis van bepaalde kenmerken. Zie elk mens als gelijkwaardig. Het is al lang bekend in het criminele circuit dat er voorkeuren zijn bij de controles. Een koerier mag dus niet die en die eigenschappen hebben, want dan is de kans dat hij gecontroleerd wordt, te groot.

Wat doet vertrouwen of wantrouwen met ons?

Door langdurig te werken vanuit wantrouwen, bouwen we een sluier in ons denken op. Zoals onze cursisten in de cursus Anders Denken en Universele Wijsheid hebben geleerd, zijn gedachten levende wezens. We geven de gedachten die we denken een plaats in ons wezen. Ze gaan een deel van ons uitmaken, kortom, ze beginnen een deel van ons te worden. Hoe meer we volharden in bepaalde denkpatronen, des te sterker gaan ze ons karakter domineren.

Elke handeling die we doen, heeft het karakter en de mentale kleur die we zelf hebben opgebouwd. We stralen dit uit. Het kleurt ook de mentale bril waardoor we kijken. We zullen daarom een patroon van wantrouwen eerst moeten afbreken om met vertrouwen te kunnen werken. Om een voorbeeld te geven: als bij een controle iemand jou vraagt 'mag ik je paspoort zien', dan kan dat vanuit heel verschillende houdingen gebeuren. Daardoor blijf je bij de een rustig en maak je gelijktijdig een praatje, en kan de ander je heftig irriteren.

Bedenk ook dat je elke karakterkleuring meeneemt naar je volgende incarnatie(s). Dit wordt uitgelegd in de leer van de Skandha's.⁽¹⁾ Zo creëren we ons eigen, unieke wereldbeeld. Hoe doorbreken we deze noodlottige cyclus? Hierover geeft Lao-tse, de grote Chinese wijze, ons veel wenken.

Wat is goed-zijn?

De *Tao Teh King* van Lao-tse bestaat uit twee delen. Het eerste deel gaat over Tao; het tweede deel, dat begint bij paradox 38, gaat over Teh. Teh is Deugd, 'Tao in de praktijk'.

Wij halen twee paradoxen aan: nummer 49 en 38. Dit zijn twee van zijn meest diepzinnige paradoxen en dus ook het moeilijkst te vertalen. Je ziet dan ook zeer grote verschillen in de meer dan 250 vertalingen die er van de *Tao Teh King* gemaakt zijn. Hun betekenissen staan soms lijnrecht tegenover elkaar, omdat er nog maar weinig mensen zijn met de bovenpersoonlijke visie die vereist is om de universele wijsheid van Lao-tse te vertalen, begrijpen en in de praktijk te brengen.

Paradox 49 is bij veel mensen bekend:

Ik ben goed voor de goeden omdat ze goed zijn,
ik ben goed voor de niet-goeden omdat ze goed mogen worden.⁽²⁾

Een uitgebreide en diepzinnige vertaling van de *Tao Teh King* is van Henri Borel (1869-1933).⁽³⁾ Zijn taal is voor ons nu wat ouderwets, maar we hebben ons niet laten verleiden daar iets aan te doen, om het karakter van de vertaling niet aan te tasten.

Paradox 38 over Deugd (Teh) is in zijn vertaling als volgt. Let op de zeer betekenisvolle hoofdletters.

1. De hoogste Deugd (Teh) is geen deugd, en is dáárom juist Deugd. De lagere deugd verliest niet (het idee) deugd, en is dáárom juist geen Deugd.
2. De hoogste Deugd is Wu Wei, zonder er (expres) iets voor te doen. De lagere deugd is Wei (doende) en doet (alles) met opzet.
3. De hoogste Menslievendheid ageert, zonder er (expres) iets voor te doen; de hoogste Plichtmatigheid ageert, maar doet (alles) met opzet.
4. De hoogste Li (Decorum) ageert, maar er is geen antwoord op. Zij wordt erkend door een beweging van den arm.
5. Daarom, als Tao verloren is, komt daarna de deugd; als de deugd verloren is, komt daarna de menslievendheid; als de menslievendheid verloren is, komt daarna plichtmatigheid; als de plichtmatigheid verloren is, komt daarna het decorum [uiterlijke schijn; H.C.V.].
6. Welnu, het decorum is maar de schors van rechtheid en waarheid, en het begin van verwarring.

De gedachte achter de paradoxen 49 en 38 is dat je *altijd* het Goede doet (Deugd): je kunt niet anders. Maar ze betekenen tevens dat Goed-zijn voor mensen die goed zijn, of Goed-zijn voor mensen die niet goed zijn, zich op verschillende manieren uit. Wat goed doen voor iemand is, is afhankelijk van degene die het betreft. Maar het komt in beide gevallen wel voort uit Goed-zijn, zonder onderscheid. Een zeer compacte, simpele vertaling van het eerste vers van paradox 38 is deze:

Hoge Te? Geen te!

Dat is wat Te is.

Lage te heeft geen TE;

Dat is wat Te niet is.⁽⁴⁾

Vertrouwen geven om deze ook te kunnen ontvangen

Als we de paradoxen van Lao-tse overdenken, en ook wat we zeiden over gedachten als levende wezens, dan zien we *dat we alleen kunnen uitdrukken, uitstralen, wat we zijn*. Het is ons karakter dat we in elke actie leggen, en we kunnen onszelf niet ontlopen. Als we in een ander geen wantrouwen willen aanwakkeren of activeren, dan moeten we eerst onszelf daarop aanspreken. Dat is een proces dat training

vereist en langere periodes kan omvatten. Ons geweten, onze bovenpersoonlijke spirituele ervaring uit voorgaande levens, moet getraind worden.

Je kan geen vertrouwen verwachten als je het niet zelf geeft. Hoe gaan we dan om met onze medemensen die dat vertrouwen schenden? Vertrouwen geven wil niet zeggen, dat je niet mag reageren als het gestelde vertrouwen geschonden wordt. Maar reageer dan zo, dat je het beste aanspreekt in die ander. Ook als je het probleem aankaart en een oplossing wil, kun je van een fundamenteel vertrouwen in de ander uitgaan. Zo help je die ander om deze zelfde karakteristiek in zichzelf op te bouwen.

Wu Wei: iets doen zonder de minste zweem van eigenbelang

De Theosofie en dus ook Lao-tse spreekt van het feit dat je steeds van het Deugdzame moet uitgaan, dat er in je denken geen moment moet zijn van ondeugd. Lao-tse noemt dat Wu Wei, en dat betekent zoiets als 'handelen zonder te handelen'. Dit is een van de vele diepe denkertjes van Lao-tse. Henri Borel heeft een kort verhaal geschreven over Wu Wei in de praktijk, genaamd *Wu Wei*.⁽⁵⁾ Borel laat in dit verhaal subtiel zien dat als je van Deugd uitgaat, dat dat veel meer is dan vertrouwen in een ander hebben. Als je van Deugd uitgaat, doe je niets voor jezelf, maar alles in het belang van het grotere geheel. Zo werk je met de Natuur mee, met de hoogste Harmonie in de meest uitgebreide zin. Zo dienen we met elkaar om te gaan. Dat zal nog een lange weg zijn, maar uiteindelijk gaat het werken.

Herman C. Vermeulen

Referenties

1. Skandha's zijn groepen lagere wezens binnen onze menselijke constitutie, waarmee we een samenwerking hebben opgebouwd, die karmisch bij ons horen. Zie voor meer uitleg: G. de Purucker, *Occult Glossarium*. Den Haag, Stichting I.S.I.S., 1993, p. 216-217. Ook, van dezelfde schrijver, *Grondslagen der Esoterische Wijsbegeerte*. Den Haag, Stichting I.S.I.S., 1994 (zie bij dat woord in de index).
2. Een eigen vertaling van de Engelse uitgave *The Tao Te Ching by Lau-Tzu*, translated by Stephen Addiss and Stanley Lombardo. Boston and London, Shambhala, 2007.
3. Henri Borel (sinoloog en Theosoof), *De Chineesche filosofie: Lao tse'*. Amsterdam, Van Kampen & Zoon. Niet meer te koop, maar wel online te lezen: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/65088/pg65088-images.html#xd30e1198>.
4. Zie ref. 2.
5. Henri Borel, *Wu Wei*. Amsterdam, De Driehoek (te verkrijgen bij <https://www.boekwinkeltjes.nl/>).

Van axioma naar Waarheid

De logica van de Theosofia

Het zoeken naar Waarheid is een thema waar de Theosophical Society Point Loma (TSPL) veel waarde aan hecht. Daarom besteedt ook *Lucifer* hier ruim aandacht aan.⁽¹⁾ Dit keer bewerkte de redactie een lezing van Herman C. Vermeulen uit 2021 waarin hij de logica van de Theosofia belicht met een beschouwing over de betekenis van axioma's als 'gereedschap' voor het vinden van Waarheid.

Voor veel geïnteresseerden in de Theosofie is de kennismaking met onze literatuur niet eenvoudig. De theosofische literatuur, met name *De Geheime Leer* van H.P. Blavatsky, ervaren zij als moeilijk. Maar ook in andere werken, van bijvoorbeeld W.Q. Judge en G. de Purucker, lezen zij zoveel detail-uitleg over ontwikkelingsfasen en samengesteldheid, dat zij vaak reageren met 'het klinkt wel aannemelijk maar ik heb eigenlijk geen idee waar het over gaat'.

In dit artikel wil ik de logica van de *Theosofia* vanuit een aantal principiële gedachten belichten om de onderliggende structuur van de Theosofia te verduidelijken. Als die lijnen voor ons helder zijn, kunnen we alle details op het niveau van individuele bewustzijnen, mensen, dieren, cellen, goden, *wezens*, beter plaatsen en zal de literatuur veel toegankelijker voor ons zijn.

Eerst iets over de term 'Theosofia'. Theosofia is een samentrekking van

twee Griekse woorden: *Theos* en *Sophia* en betekent 'Goddelijke Wijsheid'. Dat stelt ons al direct voor de vraag hoe we dat moeten zien: 'Wijsheid der Goden' is van een veel hoger niveau dan ons gemiddelde menselijke idee over wijsheid.

Het verschil tussen Theosofie en Theosofia

We moeten ook een heel duidelijk onderscheid maken tussen Theosofie en Theosofia. Laat ik het zo omschrijven: de Theosofie die wij heden ten dage kennen, is *dat* deel van de Theosofia dat sinds 1875 door H.P. Blavatsky en haar Leraren bekend is gemaakt. Het is dus een beperkt deel. De introductie ervan was vooral gericht op het Westen. Theosofie die mensen in het Westen geacht worden te kunnen begrijpen. Alle publicaties uit die tijd zijn Engels-talig, vaak wel met behoud van de originele Sanskrit-namen en hun betekenissen.

Kerngedachten

- » Theosofie is geen doel, maar een weg.
- » Een kleinere waarheid kan deel zijn van een grotere waarheid.
- » Waarheidsvinding vereist continu een 'open mind'.
- » We *zijn* allemaal een uitdrukking van dezelfde Bron, alleen geven we er individueel en beperkt uitdrukking aan.
- » Door de drie proposities van de Theosofie kunnen we tot prachtige, toepasbare inzichten komen over het leven.
- » Om Waarheid te vinden moeten we in ons denken naar universeel niveau groeien.

Het was het begin van het *opnieuw* bekendmaken van de aloude Universele Wijsheid, waarbij Blavatsky aangaf dat er later meer kennis zou kunnen volgen, afhankelijk van hoe mensen dit gedeelte zouden ontvangen. Met andere woorden: zijn zij bereid en is hun denken flexibel genoeg om een andere gedachtegang te volgen en het leven te bekijken vanuit een ander uitgangspunt, een andere invalshoek? Kunnen zij daarmee werken, ervaring opdoen en hun inzicht vergroten?

Er volgde inderdaad meer kennis, want in de decennia na 1875 – het jaar dat The Theosophical Society werd opgericht – volgden nog vele publicaties. Van Blavatsky zelf, maar ook van haar Leraren, de Meesters, en later van W.Q. Judge, Katherine Tingley en G. de Purucker.

H.P. Blavatsky heeft heel veel gepubliceerd, waarbij een zeer belangrijke mijlpaal in die stroom van theosofische literatuur de publicatie was van *De Geheime Leer*⁽²⁾ in 1888. In datzelfde jaar richtte zij de Esoterische of Oosterse School op, waarin aan serieuze studenten ook een aantal zeer diepgaande leringen werd gegeven.

Naast haar belangrijkste boeken – zoals *De Geheime Leer*, *Isis Ontsluierd*, *De Sleutel tot Theosofie* en *De Stem van de Stilte* – zijn al haar artikelen en manuscripten gepubliceerd in de 15-delige verzamelde werken van H.P. Blavatsky, de *Collected Writings*, samengesteld door Boris de Zirkoff.

Het verwoorden van de Theosofie

Zo is er ook na haar overlijden veel theosofische kennis verspreid, zeker door G. de Purucker, de vierde Leider van de TSPL. Hij heeft zeer veel gepubliceerd als aanvulling en hulp om met name *De Geheime Leer* beter te leren begrijpen. Want de grootste uitdaging waar Blavatsky voor stond – en waar wij heden ten dage nog steeds voor staan, zowel als organisatie als individueel – is hoe wij deze Wijsheid der Goden het beste kunnen verwoorden.

Hoe moeilijk dat is, laat de geschiedenis zien. Binnen alle grote wereldreligies en filosofieën heeft het omschrijven van de Theosofia, als gemeenschappelijke Bron, geleid tot enorme diversiteit in interpretaties. In de loop der eeuwen zijn er belangrijke gedachten uit die Bron wegevallen. Sommige conclusies hebben daardoor tot vreselijke toestanden geleid – en leiden dat nog steeds – omdat de kerngedachten waaruit de religie of filosofie is voortgekomen, niet werden en worden begrepen.

De terminologieën die men in het verleden heeft gebruikt – cultuur-afhankelijk, traditie-afhankelijk – schoten vaak

tekort in het duidelijk maken van belangrijke gedachten. Ook raakten sommige denkbeelden verminkt doordat zij langzaam maar zeker werden geantropomorfiseerd, oftewel ‘gevormd zoals ik het begrijp’. Als we iets niet goed begrijpen en vervolgens stellen: ‘zoals ik het begrijp zo is het’, dan hebben we onze voeten in versnelde pas op het pad naar degeneratie gezet. En het blijft uiterst belangrijk om dat te voorkomen.

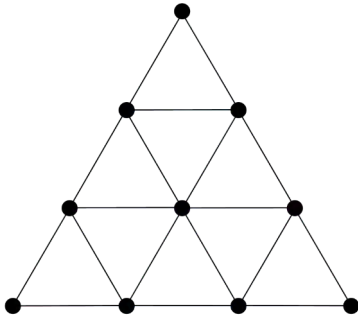
In het verwoorden van de Theosofie mogen we ook zeker niet uit het oog verliezen dat de Theosofie geen *doel* is, maar een *weg*. Het begrijpen van *De Geheime Leer* is dan ook niet iets dat je kunt afronden. Nee, het is een pad dat steeds verder gaat, en dat inherent is aan onze evolutie. Zoals we ook een interessant boek kunnen lezen, dat jaren later opnieuw lezen en dan ‘nieuwe’ ontdekkingen doen die alles veel duidelijker maken. Dan erkennen we indirect dat we een groei, een ontwikkeling hebben doorgemaakt. Het is belangrijk om te beseffen dat de ontwikkeling van ons bewustzijn, een in essentie oneindige weg is die we met z’n allen gaan.

De twee niveaus van Logos

Het begrip ‘logica’ is afkomstig van het Griekse woord Logos. Nu zien we bij de hedendaagse interpretatie van het begrip logica altijd een uitsplitsing, zoals de logica in de filosofie, de logica in de religie, de logica in de techniek of de logica in de software. Dit is echter een vernauwing, een afzakking van het oorspronkelijke *ideaalbeeld*. Om de kerngedachte te begrijpen, zijn de twee niveaus van de originele Griekse betekenis van belang. De Logos *endia-thetos* of ‘het onuitgesproken woord’ is ‘de abstractie, het ideaalbeeld’ en de Logos *prophorikos* is ‘het gesproken woord, de uitdrukking’. Heel subtiel wordt hier het beeld gevormd van hiërarchieën van kennis, van bewustzijn waarin de kennis aan de top naar ‘beneden’ wordt doorgegeven en daarbij hopelijk goed wordt geïnterpreteerd. Logica is dus ‘denken vanuit de innerlijke Logoi, de universele ideeën’ en logica is geen garantie voor absolute wijsheid. Het gaat erom hoe goed het gesproken woord het ideaalbeeld vertegenwoordigt. Met een abstracte omschrijving kunnen we stellen:

Logos is de eerste gemanifesteerde eenheid aan het hoofd van elke hiërarchie.

Oftewel: er is een top-Wijsheid, een top-bewustzijn, waarbij de kennis en de inspiratie afstraalt naar de lagere ‘gebieden’ om deze daar te activeren.

De hiërarchische structuur zien we duidelijk vormgegeven in de tetractys van Pythagoras, waarbij de Logos de top vormt. De lagere delen van de hiërarchie staan voor de grote uitdaging om de inspiratie vanuit de top zo oprecht en zo universeel mogelijk te verwoorden. Zo is de logica het toepassen van universele structuren. Daarbij is een van de belangrijkste theosofische grondgedachten, dat alles wat wij waarnemen, gebaseerd is op diezelfde universele structuren. Dat geldt dus voor mensen, dieren, mineralen, atomen, cellen, moleculen, kortom, alle wezens, bewustzijnen. De uitdaging is om deze structuren te leren begrijpen. Het beste is dan om de structuur zelf centraal te houden en ons niet te laten afleiden door variaties en voorbeelden die er mogelijk toe leiden dat we die structuur niet meer herkennen.

Wat is Waarheid?

De vraag ‘wat is Waarheid?’ kan tot heftige discussies leiden. Mensen spreken vaak over *mijn* waarheid en *jouw* waarheid, niet te verwarren met de uitspraak in de Bijbel van Jezus de Nazarener: ‘Mijn vrede schenk ik u en uw vrede laat ik u’. Helaas biedt ons huidige wereldbeeld veel voorbeelden van conflicten die voortkomen uit die tegenstelling van mijn en jouw waarheid.

Vanuit de Theosofie gezien kunnen twee verschillende waarheden echter niet naast elkaar bestaan. Waarheid vertegenwoordigt theosofisch gezien een werkelijkheid. Als we stellen dat er twee werkelijkheden *haaks op elkaar* kunnen staan, die ook nog allebei *waar* zijn, dan is dat onmogelijk. We kunnen uiteraard wel individuele opvattingen hebben van de Waarheid, met een hoofdletter. Het beeld daarvan kan voor de één veel meer vertekend zijn dan voor de ander, maar het blijft één kernwaarheid. Bestaat waarheid? Is er een Waarheid die ten grondslag ligt aan alles — ‘een absolute waarheid’? H.P. Blavatsky heeft hierover in 1888 een fantastisch artikel geschreven in *Lucifer*: ‘What is Truth?’. Hierin beantwoordt zij die vraag heel zorgvuldig. Het artikel is terug te vinden in de *Collected Writings* en, vertaald, in onze Nederlandse

uitgave van *Lucifer*.⁽³⁾ Zij schildert een Hiërarchie van Wijsheid, waarbij elk tijdperk zijn Wijzen heeft die de Wijsheid, de Waarheid in absolute vorm, begrepen. Maar zij konden niettemin deze Wijsheid, deze Waarheid, slechts als relatieve waarheden onderwijzen.

Dit is nu precies dezelfde uitdaging waar H.P. Blavatsky in 1875 voor stond. De Theosofia met zijn kennis, inzichten en begrippen die totaal onbekend waren in de Westerse samenleving – zelfs in de klassieke Griekse literatuur – moest zij benoemen en vormgeven in woorden die het Westen niet had. Het Sanskrit – als een van de belangrijkste talen van de Oude Wijsheid – heeft zij daarbij gelukkig weten te handhaven en van uitleg voorzien.

Van absoluut naar relatief

In haar artikel stelt Blavatsky dat vanuit de top – die eerste Logos – de abstracte en absolute Waarheid alleen de onderliggende lagen in de hiërarchieën kan bereiken in relatieve vormen. En zij geeft ook de reden daarvoor. Letterlijk schrijft zij: “De grootste ingewijde kan van de Universele Waarheid slechts zoveel openbaar maken als het denkvermogen waaraan hij die Waarheid overdraagt kan bevatten en niet meer.”

Als een groot kenner op een bepaald gebied zijn kennis wil overdragen op iemand die daar totaal onbekend mee is, dan is het goed voor te stellen dat zo iemand lange tijd en veel inspanning nodig heeft om de gedachten binnen te laten. Hij moet wellicht oude ideeën opzijzetten en nieuwe gedachten binnenlaten, overdenken en toetsen.

Als we in ons denken openstaan voor grotere waarheden, moeten we ook ruimte kunnen maken voor de gedachte dat een kleinere waarheid *deel* kan zijn van een grotere waarheid. Dit wordt heel leuk geïllustreerd in de bekende parabel van de olifant en de blinden. Hierin wordt een aantal blinden gevraagd een beschrijving te geven van de olifant die ze hebben kunnen aanraken. Die beschrijvingen lopen sterk uiteen: lang en dun voor degene die de staart voelde, sterk en scherp voor degene die een slagtand beethad, rimpelig voor de blinde die de huid betastte en een ruwe lap zo groot als een tapijt, voor degene die een oor te pakken had.

Deze gelijkenis laat heel duidelijk zien dat ze allemaal gelijk hadden, maar dan wel voor een klein deel van die gehele waarheid. Als ze hun kennis met elkaar hadden uitgewisseld, zouden ze tot een grotere waarheid zijn gekomen. Anders gezegd: wanneer we een grotere waarheid ontdekken, hoeven we een deelwaarheid niet tot

onwaar te degraderen, maar kunnen we wel de beperking ervan inzien. Natuurlijk kan ook onze emotionele voorkeur onze visie op de realiteit kleuren. Zo is na afloop van een voetbalwedstrijd een deel van de toeschouwers blij en een ander deel teleurgesteld. Maar ze hebben allemaal hetzelfde gezien.

Wij gebruiken veel symboliek, zoals de parabel van de olifant en, bijvoorbeeld, van ‘de grot van Plato’ die nog veel uitgebreider de reacties van mensen op deelwaarheden laat zien.⁽⁴⁾ We gebruiken ook schema’s en diagrammen, we praten over evolutiefasen voor Bollen en Ronden in een V-vorm, maar zo zien die processen er in werkelijkheid helemaal niet uit. Het zijn grafische voorstellingen om iets stap voor stap duidelijk te maken. Er is zeker geen absolute waarde aan toe te kennen. Het is wel bedoeld om ons hogere denken te activeren.

Objectief idealisme

In de Bijbel, Marcus 4 vers 11, zegt Jezus tegen de ‘Twaalf’ (zijn discipelen): “Aan u is het mysterie van het Koninkrijk Gods gegeven; maar aan hen die buiten zijn, geschieden alle dingen in gelijkenissen (...).”

Met andere woorden, directe kennis is niet aan de orde: die kan niet worden ontvangen. Alleen in gelijkenissen kan iets worden geduid van wat menselijke evolutie en menselijke bewustzijnstoestanden inhouden. En wat we zouden *kunnen* bereiken.

Wij noemen dat ook wel ‘objectief idealisme’. Wij kennen werkelijkheid toe aan wat wij meemaken en waarnemen, hoewel dat niet de essentie is en daarom ook een vorm van illusie. Aan de essentie, aan die diepere waarheid, zijn we eenvoudig nog niet toe.

Zo geeft H.P. Blavatsky in haar artikel een heel mooi voorbeeld van de zon en de zonnebloem. De bloem kan de zonnestralen van zijn onbereikbare verlichter volgen. Het menselijk bewustzijn is als de zonnebloem: in ons huidig stadium van ontwikkeling kunnen we ons wel

richten op de Zon. “We kunnen de Zon der Waarheid relatief bereiken (...). [Hiertoe] moeten we in alle ernst werken aan de ontwikkeling van onze hogere natuur ...”⁽⁵⁾ Als we de essentie van zonnestralen willen begrijpen, richten we ons daarmee nog niet direct op de Zon. We bouwen wel ons eigen beeld op, onze relatieve waarheden die wij zelf als werkelijkheid ervaren. Zo kunnen we met gerichtheid op onze spirituele kern, en met studie en ervaringen, langzaam maar zeker groeien naar een steeds groter begrip, waardoor we de Waarheid steeds beter zullen begrijpen.

Voorop in dit proces staan onze uitgangspunten. *Die* bepalen hoe onze visie zich ontwikkelt. Als we uitgaan van het idee dat bewustzijn niet bestaat en er slechts materie is – en als dat ook een dominante zienswijze in ons denken is – zullen we alles ook als zodanig interpreteren. Het zal dan heel moeilijk worden om tot een andere conclusie te komen.

Universele Wijsheid

We spreken van Waarheid en Universele Wijsheid. Hoe moeten we deze begrippen duiden? Als allesomvattend, *niet* gekleurd en *niet* cultureel gebonden. Dit is een belangrijk uitgangspunt. We kunnen nooit tot conclusies komen als ‘het is zoals ik denk dat het is, dus het is universeel’. Nee, een waarheidsbevinding moeten we willen toetsen zonder beperkingen in ons denken. Past het in het totaalbeeld dat we hebben? Is het universeel toepasbaar? Zo niet, dan moeten we tot de conclusie komen dat we nog niet de universele kant van Waarheid en Wijsheid te pakken hebben.

Wijsheid is ook een eigenschap. We hebben het allemaal in ons — op verschillende niveaus soms al enigszins manifest, maar zeker latent. We kunnen het trainen. Wijs *zijn* is het vermogen om latente, innerlijke wijsheid actief tot uitdrukking te kunnen brengen.

De eerste grondstelling uit *De Geheime Leer* – waarover straks meer – stelt dat iedereen alles in zich heeft, ook wijsheid. Wijs *worden* is dus een ontwakingsproces en hoe wijzer we worden, hoe groter de waarheid is die we kunnen zien. Om hier onze weg in te vinden, kijken we naar de drie begrippen *axioma*, *propositie* en *hypothese*.

Axioma en propositie

De begrippen axioma en propositie zijn min of meer synoniem. Axioma is een uit het Grieks afkomstige term die met name in de wiskunde wordt gebruikt. Een axioma wordt omschreven als *een niet bewezen, maar als grondslag*

aanvaarde bewering of stelling. Een heel bekend wiskundig axioma is: de kortste verbinding tussen twee punten is een rechte lijn. Het beschrijft heel abstract hoe een rechte lijn zich gedraagt, ongeacht de lengte en de richting.

Een ander voorbeeld van een wiskundig axioma is de driehoek: drie punten die niet op een rechte lijn liggen met verbindingslijnen vanuit die punten. De driehoek heeft een aantal interessante eigenschappen, zoals de hoeken die gezamenlijk altijd 180 graden zijn, en de oppervlakte die altijd is te berekenen met de formule *basis x hoogte : 2*.

Deze axioma's, deze stellingen, blijken altijd te kloppen. Nu is, zoals gezegd, een propositie min of meer gelijk aan een axioma en omdat we in de Theosofie altijd praten over de drie proposities van *De Geheime Leer*, is het goed om daar wat vertrouwd mee te raken. Een propositie kunnen we omschrijven als *een basis voor een redenering, zonder enige aanname van de waarheid ervan*.

Een voorbeeld van een propositie vinden we bij Isaac Newton. Toen hij in 1687 zijn zwaartekrachtwet opstelde, kon Newton deze nog niet bewijzen. Zo kon hij niet laten zien dat twee voorwerpen in het luchtledige – ongeacht hun gewicht en vorm – dezelfde tijd nodig hebben om over dezelfde afstand te vallen. Dat werd later door de ruimtevaart een stuk eenvoudiger. Het is een natuurwet, die de aantrekking door de zwaartekracht tussen voorwerpen beschrijft.

We werken en rekenen heden ten dage nog altijd met de formules van Newton. Albert Einstein heeft er in 1905 en 1915 met zijn relativiteitstheorieën wel een aantal verfijningen op aangebracht, maar die hebben geen afbreuk gedaan aan de algemene toepassing.

Een andere interessante propositie is van Archimedes (derde eeuw voor Chr.), die zijn stelling maakte over de wetmatigheid dat ieder voorwerp, geheel of gedeeltelijk ondergedompeld in een vloeistof, een opwaartse kracht ondervindt die gelijk is aan het gewicht van de verplaatste vloeistof. Ook deze propositie gebruiken we nog altijd, en gaat nog steeds op.

Voor het opstellen van een propositie moeten we *top-down* willen denken. Dat wil zeggen, kijken vanuit het hoogste perspectief om een *universele* stelling te maken. Die omschrijft het grote geheel, als *startpunt voor erop gebaseerde redeneringen*. Een *universele* stelling die een *universeel* gedrag omschrijft van alles binnen een systeem. Zo kunnen we vanuit het grote, algemene en abstracte beeld de details met al hun kenmerken gaan begrijpen. We zien straks dat dat heel ver kan gaan.

De hypothese

Dan is er de hypothese. Met onze kennis en waarnemingen kunnen we een voorlopige, min of meer complete omschrijving maken van een verschijnsel. Dit werkt dus tegenovergesteld aan top-down: de redentatie is *bottom-up*, oftewel vanuit de details naar het grote geheel. Een hypothese wordt omschreven als *een voorgestelde verklaring op basis van beperkt bewijs, als uitgangspunt voor verder onderzoek*.

De hypothese is in de wetenschap buitengewoon populair. Men doet op allerlei fronten heel veel waarnemingen, en door ze met elkaar in verband te brengen pogen wetenschappers een totaalbeeld te krijgen van hoe iets werkt. De meest bekende voorbeelden zien we in de astronomie. Zeker met de huidige technische mogelijk-heden, nemen astronomen van alles waar: sterrenstelsels, bewegingen van sterren, zwarte gaten, uitbarstingen van die zwarte gaten en het 'opslokken' van energieën. Men probeert tot een allesomvattende theorie te komen, waarin al die waarnemingen leiden tot één alles verklarende hypothese. Ook Einstein heeft daar lang aan gewerkt, maar heeft die 'theorie van alles' niet gevonden.⁽⁶⁾

We stellen ook zelf – vaak onbewust – een hypothese op, bijvoorbeeld met onze praktische kennis en waarnemingen zoals voor het simpel bepalen van de fietsroute naar ons werk. Theoretisch is route A het snelste, maar als daar teveel hindernissen zijn, proberen we route B en zo nodig nog meer routes. Zo doen we niets anders dan kennis vergaren en de conclusie trekken welke route de beste is. Dat werkt net zolang totdat ook daar zich een obstakel voordoet. En dan gaat de hypothese dat deze route de beste is niet langer op.

Deductief en inductief redeneren

Als we voor de vraag staan wat we willen gebruiken – een propositie of een hypothese – is het uitgaan van een hypothese zeker niet verkeerd. Maar het is dan wel heel belangrijk om te bedenken waar die hypothese mee wordt gevoed. We beperken ons namelijk enorm als we denken het grotere geheel leren te begrijpen door genoeg details te verzamelen. Hoe kunnen we het dan beter aanpak-ken?⁽⁷⁾ We kunnen beginnen met een propositie vanuit het algemene beeld, dan voor onszelf relevante data verzamelen en deze vervolgens weer toetsen aan het algemene beeld van de propositie. Met andere woorden: vanuit het universele via deductief denken naar de details en dan vanuit de details via inductief denken terug naar het universele. Als dit voor ons een sluitende gedachtegang

oplevert, *hebben we bewezen dat die universele propositie een feit is, waar is voor onze manier van denken.*

Zo doen we aan eigen waarheidsvinding, opbouw. We moeten dat wel onbevagen, ‘met open mind’ doen en bereid zijn tot het steeds toetsen van onze waarnemingen, juist als we al overtuigd beginnen te raken dat iets klopt. Dit is zeker van belang als we naar de drie proposities uit *De Geheime Leer* kijken. We moeten de wijsheid hebben om die proposities niet te *geloven*, maar met onze opgebouwde kennis van waarheid moeten we ze wel kunnen *herkennen*.

Van de proposities werken naar persoonlijke hypothesen en vervolgens naar het ondersteunen van die proposities, is ook een dynamisch proces. Kunnen we gebeurtenissen in ons leven plaatsen in het licht van de drie proposities? Als we groeien in bewustzijn, in het waarnemen van grotere waarheden, dan moeten we blijven controleren of het klopt.

De kerngedachte is: worden we door details gedreven of door universele patronen? Als we tot de conclusie zijn gekomen dat die universele patronen kloppen, zijn we dan ook bereid om een aantal van onze beslissingen en levenswijzen dienovereenkomstig aan te passen?

Wijzer worden doe je niet alleen

Als we wijzer worden – als we een verschijnsel echt hebben begrepen – blijft een kleine waarheid nog steeds waar en gaat onderdeel worden van de grotere Waarheid.

We zien het bij Newton: zijn propositie blijft in een beperkte context houdbaar maar in een grotere context is iets extra’s nodig — wat Einstein heeft toegevoegd.

Nu kunnen we natuurlijk nooit verder springen dan onze polsstok lang is: we kunnen nooit meer begrijpen

dan de wijsheid die we hebben ontwikkeld. Maar we kunnen onszelf wel trainen in die ontwikkeling. Voor onder-steuning bij het bestuderen van de Theosofia kunt u gebruik maken van onze voordrachten, onze cursus Universele Wijsheid of de Symposia — allemaal bronnen waarmee we als organisatie proberen deze zaken duidelijk te maken.

Wijs zijn, waarheid kennen, is dus relatief en aan groei onderhevig. Met dat relatieve element, afhankelijk van onze individuele ontwikkeling, is het goed om met elkaar te bespreken hoe we tot bepaalde gedachten zijn gekomen en welke conclusies we uit onze ervaringen hebben getrokken. Zo helpen we elkaar. Daarom werkt een gezamenlijke studie over dit soort onderwerpen altijd zeer verbreedend en stimulerend.

Als we met onze meest universele, onzelfzuchtige vermogens en inzichten te werk gaan, zijn we ook in staat om tot het hart, tot de diepste essentie der dingen door te dringen. Zo kunnen we ook door karmische oorzaken verstoorde harmonie herstellen.

Van axioma naar Waarheid

Laten we vervolgens kijken naar de drie proposities uit *De Geheime Leer* om te zien hoe we van deze axioma’s naar Waarheid kunnen komen. G. de Purucker schrijft ergens dat, zoals de drie proposities in *De Geheime Leer* nu geformuleerd zijn, ze voor ons huidig stadium van evolutie perfect zijn. *Meer* dan voldoende om te zien wat ze zouden kunnen betekenen.

We kunnen stellen dat deze proposities basiselementen zijn voor een wijze samenleving. We vinden ze in de Proloog van *De Geheime Leer* – een uiterst belangrijk deel van het boek – waarin H.P. Blavatsky het algemene beeld en de verdere opzet van het werk uitlegt. Als deel I van *De Geheime Leer* verder gaat met het bespreken van Stanza’s over de kosmische evolutie wordt duidelijk dat deze kennis en wijsheid slechts in dichterlijke, symbolische taal kan worden gegeven, waarbij wij onze uiterste best zullen moeten doen om er voor onszelf een beeld bij op te bouwen, omdat we aan de grens komen van wat we zouden kunnen begrijpen.

De eerste Grondstelling of propositie

Een Alomtegenwoordig, Eeuwig, Grenzenloos en Onveranderlijk BEGINSEL, waarover elke speculatie onmogelijk is, omdat het het menselijke begripsvermogen te boven gaat en door menselijke uitdrukkingen of vergelijkingen alleen kan worden verkleind.

Wat is een beginsel? Een principe, net als in het eenvoudige voorbeeld van het axioma van de driehoek, waarvan de essentie is dat hij drie hoeken heeft. Hoe je het ding ook vervormt, het blijft altijd die essentie behouden. Daarom betekent het Alomtegenwoordig, Eeuwig, Grenzenloos en Onveranderlijk **BEGINSEL** dat er iets ten grondslag ligt aan alles, de totaliteit, aan de oneindigheid. *Alles* is een bepaalde uitdrukking van dat Beginsel. Mens, dier, molecuul, een goddelijk wezen: het geeft allemaal individuele uitdrukking aan dat Beginsel. Eeuwig, Grenzenloos en Onveranderlijk, oftewel een *blijvende essentie*. Grenzenloos wil ook zeggen dat we niet ‘terug kunnen’ naar het eerste Beginsel, omdat we dat altijd al geweest *zijn* en ook altijd zullen *zijn*. Alles wat we dus in de toekomst zullen doen is uitdrukking geven aan het Beginsel op het niveau dat we dan hebben bereikt.

Met ons huidige ontwikkelingsniveau – het menselijke – is elke speculatie hierover onmogelijk, omdat het het menselijke begripsvermogen te boven gaat. Het Beginsel *is alles*, het meest fundamentele uitgangspunt dat we kunnen hebben. De eenheid die in het Beginsel besloten ligt, houdt in dat we allemaal deel zijn van dezelfde bron, we *zijn* diezelfde bron. We geven er beperkt uitdrukking aan, maar alleen al met deze gedachte zouden we elk milieuvraagstuk moeten kunnen oplossen.

Dat we er *altijd* zijn, betekent ook dat leven en dood relatieve begrippen zijn. Als we sterven raken we ‘buiten zicht’, maar onze essentie blijft er altijd.

Laten we het Beginsel ter vereenvoudiging vergelijken met de oceaan. We zien daarin golven, draaikolken en stromingen die niet buiten die oceaan kunnen plaatsvinden, want de essentie van een golf is die oceaan, is dat water, de essentie van een draaikolk is beweging in dat water. Oftewel, er is een vormgeving, een uitdrukking in dat Beginsel – een heel beperkte – maar dat is wat we om ons heen zien.

De mensheid zal zijn problemen niet kunnen oplossen met ideeën als ‘we gaan met z’n allen naar Mars’. Als we onze huidige mentaliteit meenemen, genereren we nog steeds dezelfde problematieken. Nee, we moeten ze nu oplossen door in harmonie te leren leven met dit Beginsel, deze Eenheid. We moeten dus altijd alert blijven of we consequent zijn in ons denken. Komen we bijvoorbeeld tot de conclusie dat iets verdwijnt in de betekenis van verloren gaan, dan kan dat niet in het licht van de eerste Grondstelling. Dat geeft ons de gelegenheid om terug te gaan naar af: hebben we het wel goed begrepen, moeten we het anders zien? Dat kan heel verhelderend werken.

De tweede Grondstelling

De Eeuwigheid van het Universum *in toto* als een grenzenloos gebied; periodiek ‘het toneel van talloze Universa die zich onophoudelijk manifesteren en weer verdwijnen’ en die ‘de zich manifesterende sterren’ en ‘de vonken van de eeuwigheid’ worden genoemd.

‘De eeuwigheid van de Pelgrim is als een Oogwenk van het Zelf-Bestaan’ (Boek van Dzyan). ‘Het verschijnen en verdwijnen van werelden is als een regelmatig getij van eb en vloed.’

In de oneindigheid van de eerste Grondstelling zit iets van periodiciteit, cycliciteit. En cycli kunnen we in onze wereld heel goed herkennen. We zien talloze voorbeelden: leven en dood, seizoenen, dag en nacht, de zon en hele zonnestelsels draaien om nog grotere stelsels in onze Melkweg. Cycliciteit is zo essentieel in alle vormen van manifestatie: het laat de grootse samenwerking van alle bewustzijnen met elkaar zien, die elkaar zo helpen zich tot uitdrukking te brengen. De hele Natuur draait op cycliciteit.

De derde Grondstelling

De fundamentele gelijkheid van alle Zielen met de Universele Over-Ziel, die zelf een aspect is van de Onbekende Wortel en de verplichte pelgrimstocht voor iedere Ziel – een vonk van de eerstgenoemde – door de Cyclus van Incarnatie (of ‘noodzakelijkheid’) in overeenstemming met de Cyclische en Karmische wet gedurende het hele tijdperk.

De fundamentele gelijkheid van alle Zielen met de Universele Overziel verkorten wij weleens tot het Hermetisch axioma ‘Zo boven, zo beneden’. Dit is een uiterst belangrijke gedachte om aan te geven dat de processen op alle gebieden hetzelfde zijn. Absolute Waarheid opbouwen werkt in deze richting: door de vormen heen kijken om te kunnen begrijpen dat die processen in essentie hetzelfde zijn.

Het verplichte in deze Grondstelling vloeit voort uit de cycliciteit: de totaliteit bestaat niet uit rust, maar uit periodiek slapen en waken, leven en dood, het wel of niet gemanifesteerd zijn in deze uiterlijke wereld.

De Theosofie spreekt over manvantara’s, grote cyclische perioden van 4 miljard 320 miljoen jaar voor de levensperiode van een planeet, en over grote rustperiodes: pralaya’s van vergelijkbare duur. Daarna vangt een nieuwe levenscyclus aan.

Maar in zo’n rustperiode zal niet alles in de oneindigheid

stoppen. Er zijn vele verschillende, processen op het gebied van cycliciteit die allemaal met elkaar tot manifestaties leiden.

De Franse wis- en natuurkundige Fourier stelde al dat alle verschijnselen in de natuur altijd een opsomming zijn van cycliciteiten.⁽⁸⁾ Als we die cycliciteiten bij elkaar optellen, leiden ze tot allerlei oegenschijnlijk plotselinge en minder plotselinge verschijningen en verdwijningen. Maar die zijn altijd gebaseerd op cycliciteiten die optelsommen opleveren van het stimuleren of het remmen van bepaalde eigenschappen.

Deze Grondstelling verwijst ook naar de Karmische wet. Karma, de wetmatigheid van oorzaak en gevolg, vloeit regelrecht voort uit het Beginsel. De Eenheid is een harmonisch principe en daarom is er altijd een beweging, een kracht om disharmonie te herstellen.

Zo zien we dat achter alle verschijnselen een kracht zit — wat wij vaak bewustzijn noemen. Aan elke uiterlijke vorm ligt een bewustzijn, een essentie ten grondslag. Dat kan zich uitdrukken als een elektron, een molecuul, een plant, een mineraal, een dier, een menselijk wezen of een goddelijk wezen: het zijn allemaal voorbeelden van de samenwerking van een oneindig aantal bewustzijnen. Want elke manifestatie is opgebouwd uit de samenwerking tussen een zeer groot aantal wezens.

Zelf actief Waarheid zoeken

Als we over deze dingen langere tijd nadenken, kunnen we tot prachtige inzichten komen over essentie en grenzeloosheid. We kunnen ons met deze drie Grondstellingen of proposities ook afvragen waar we dan Waarheid vinden. Op het persoonlijke niveau kunnen we best resultaten boeken, maar we moeten daarbij het beeld voor ogen blijven houden van de olifant die ons een kleine waarheid leerde.

Voor de Waarheid met een hoofdletter zullen we door de persoonlijke waarnemingen en meningen heen moeten kijken en consequent de essentie blijven volgen.

Niemand kan de juistheid van iets voor ons bewijzen; dat zullen we altijd *zelf* moeten doen. Willen we niet verval- len tot geloof maar willen we echt tot weten komen, dan is er maar één methode: wees actief in eigen onderzoek en zelf-training.

Waarheid met een hoofdletter vinden en wijs worden, betekent groeien in ons denken van persoonlijk niveau naar universeel niveau.

Referenties

1. Zie onder meer *Lucifer*, jaargang 44, nummer 5, oktober 2022 (symposiumverslag ‘Onafhankelijk zoeken naar Waarheid’), *Lucifer*, jaargang 44, nummer 4, augustus 2022 (verslag ITC-thema ‘Ontdekken van de eeuwige Zon der Waarheid’), *Lucifer*, jaargang 43, nummer 2, april 2021, ‘Licht op: Wat is Waarheid?’, en *Lucifer*, jaargang 42, nummer 5, oktober 2020 (symposiumverslag ‘De Geheime Leer – De Theorie van Alles’).
2. Zie ook: ‘De spirituele impuls van Helena P. Blavatsky’. Artikel in: *Lucifer*, jaargang 45, nummer 1, februari 2023, p. 4-13.
3. H.P. Blavatsky, *Collected Writings, volume IX*. Wheaton, The Theosophical Publishing House, 1962, p. 30-42. (Oorspronkelijk gepubliceerd in: *Lucifer*, volume 1, number 6, February 1888, p. 425-433). Een Nederlandse vertaling onder de titel ‘Wat is Waarheid?’ verscheen in: *Lucifer*, zomer 1983, p. 88-95.
4. E. Bomas, ‘Hoe ontsnappen we aan Plato’s grot? Artikel in: *Lucifer*, jaargang 34, nummer 3, juni 2012, p. 72-79 en E. Bomas, ‘Plato: Waarheidszoeker en stichter van een Mysterieeschool’. Artikel in: *Lucifer*, jaargang 39, nummer 3, juni 2017, p. 68-77.
5. Zie ref. 3, Nederlandse vertaling, p. 89.
6. Zie ook ref. 1, symposiumnummer ‘De Geheime Leer – De Theorie van Alles’.
7. Zie ref. 6, p. 142-145.
8. Zie ook *Wikipedia* over de Franse wis- en natuurkundige J.B.J. Fourier, 1768-1830.

Het aankweken van een vredescultuur

De weg naar vrede is vrede. Dat is een lange weg. Dat is werk van de lange adem. De werkgroep die het Vredesnummer van *Lucifer – de Lichtbrenger*, samenstelde, weet dit als geen ander. De vredesgedachten moeten steeds gevoed worden, opdat ze kunnen groeien en vrucht dragen. Voor de Theosophical Society is dit tevens een onderwerp dat raakt aan de grondvesten van onze organisatie, omdat wij in ons werk uitgaan van Universele Broederschap. Vandaar dat *Lucifer* voortdurend aandacht aan dit zo belangrijke onderwerp blijft geven, vooral nu al meer dan een jaar een vreselijke oorlog op het Europese continent woedt.

Status quo

Sinds het uitbreken van de oorlog in Oekraïne in februari 2022 zijn er tienduizenden jongemannen op het slagveld gesneuveld, gewond geraakt of blijvend invalide geworden. Miljoenen mensen zijn van huis en haard verdreven en hebben vrienden en familieleden verloren. Hele steden zijn vernietigd. Het leed dat de oorlog veroorzaakt heeft, en nog steeds veroorzaakt, is met geen pen te beschrijven.

De toestand nu is er een van stagnatie. Beide legers staan tegenover elkaar en het wachten is op een grote verandering in het strijdtoneel, maar veel deskundigen verwachten zo'n doorbraak niet op de korte termijn en zelfs niet op de middellange termijn.

Vooraf op het mentale gebied is er stagnatie. De partijen verhardten in hun gedachten. Het oordeel aan beide kanten over de vijand kristalliseert. Niet alleen bevecht men elkaar met wapens, maar ook op het

gebied van cultuur, economie en sport staat men elkaar naar het leven. De oorlog heeft zijn invloed op vrijwel elk land op onze planeet. Een groot deel van de wereld is verdeeld in twee kampen. Er zijn maar weinig landen die boven de partijen staan en neutraal zijn.

Waarom zijn vredesinitiatieven niet succesvol?

Wat wel positief is, is dat er tamelijk veel vredesinitiatieven van derden zijn. De Verenigde Naties, sommige neutrale landen, vredesgroepen en anderen hebben ideeën aangedragen, veelal in de vorm van een stappenplan, om tot vrede te komen. Er moet een begin worden gemaakt met normalisering van de standpunten als opmaat tot onderhandelingen. Want vrijwel iedereen is het erover eens, dat deze oorlog alleen door onderhandelingen kan worden beëindigd.

Waarom vinden deze vredesinitiatieven zo weinig weerklank?

Kerngedachten

- » Buurstaten hoeven niet op elkaar te lijken, noch hoeven ze de 'beste vrienden' van elkaar te worden, maar kunnen altijd de ander zijn cultuur en leefwijze gunnen.
- » Het zijn de gedachten die we denken, die onze beschaving maken.
- » Wanneer we gezamenlijk een kracht van vredesgedachten opbouwen die sterker is dan gedachten van oorlog, dan hebben we een essentiële stap gezet naar werkelijke vrede.

Er is bij beide partijen een volledig gebrek aan vertrouwen. Er is onwil er samen uit te komen. Men wijst naar elkaar, ziet dat de ander afspraken niet nakomt. Het voeren van strijd wordt door beide partijen als een reële oplossing voor het probleem gezien. Hoe meer leed er echter wordt aangericht, des te moeilijker wordt het een minimum van vertrouwen ten opzichte van de tegenpartij op te bouwen. Ook bij de landen die niet direct aan de oorlog meedoen, heerst wantrouwen. Economische en strategische belangen spelen een rol. Niettemin is bij al deze partijen tenminste iets van vertrouwen nodig om met elkaar tot een humane oplossing voor het probleem te komen.

De in oorlog verwikkelde volken zoeken nu steun bij andere landen, waardoor het conflict steeds internationaler wordt en de polarisatie nog meer toeneemt. Er is sprake van een gespiegelde angst. Men is bang voor elkaar. Men is zelfs bang voor een tijdelijk staakt-het-vuren, omdat men meent dat de vijand daar misbruik van kan maken door zijn leger verder te versterken en nieuwe rekruten op te roepen.

Kortom, wil het komen tot onderhandelingen, als een pril begin van vrede, dan moet de angstcultuur doorbroken worden en moet er tenminste iets van vertrouwen zijn. Dit is niet alleen een opdracht voor de strijdende partijen, maar alle landen, alle mensen kunnen daar stappen in zetten. De wereldgemeenschap speelt immers evenzeer een rol in het conflict.

Vredesplan

Alle vrede-stichters zijn het erover eens dat de eerste stap naar vrede het beginnen van de onderhandelingen is. Als alle mensen in alle landen ter wereld de druk opvoeren om tot onderhandelingen te komen, zal men op een gegeven moment wel met elkaar in gesprek moeten gaan. Voorwaarde is dat er een minimale bereidheid is om je in te leven in de zienswijze en daarmee in de zorgen en wensen van je gesprekspartner. Daarvoor is het nodig elkaar als gelijkwaardig te zien.

Het zou wenselijk zijn als er een neutrale gespreksleider is. Sommige neutrale landen hebben aangeboden als zodanig te willen optreden. Ook de Verenigde Naties wil zich van deze taak kwijten.

Een neutrale gespreksleider moet in alle opzichten boven de partijen staan, maar wel de zorgen en angsten van beide partijen begrijpen. In de scheikunde kennen we een katalysator: een stof die een reactie versnelt zonder zelf eraan deel te nemen. We hebben mensen nodig die deze kwaliteiten bezitten en die door beide landen geaccepteerd

Onderstaande tekst komt uit een Upanishad. Ze geeft uitstekend de vredescultuur weer die voor werkelijke wereldvrede zorgt.

Alleen kleingeestigen zeggen ‘de ene is een familielid, de andere vreemdeling’.

Voor hen die grootmoedig leven, is de hele wereld een familie.

Māha Upanishad, VI-71-72

worden. (Zie ook het artikel ‘Mediation vanuit eenheidsbesef’, in het ‘vredesnummer’ van *Lucifer*.)

De stip op de horizon tijdens deze onderhandelingen zou moeten zijn dat beide landen zich inzetten voor een verdrag waarin sprake is van wederzijdse acceptatie.

Strikt genomen is een neutrale bemiddelaar niet nodig, maar gezien de volledig verstoorte relaties tussen de partijen lijkt het er sterk op dat we in dit conflict niet zonder kunnen.

Verder zouden bij die onderhandelingen veel meer landen betrokken moeten zijn, dan alleen de partijen die elkaar met wapens te lijf gaan. Beide landen worden gesteund door andere landen van wie ze wapens kopen of krijgen. Militaire bondgenootschappen spelen een rol in het conflict. Wie iets van de nabije geschiedenis op de hoogte is, weet dat veel landen oorzaken hebben geschapen voor dit conflict.

Vreedzame co-existentie

De ander accepteren kan zeer moeilijk zijn. Hoe vreselijk is het als een buurland een oorlog begint en je land binnenvalt! Maar als we vreedzaam naast elkaar willen leven, moeten we elkaar begrijpen en ons verdiepen in de zienswijze van de ander, zelfs als die voor ons onbegrijpelijk en verwerpelijk is.

Die zienswijze is het gevolg van oorzaken. Het voeden van waandenkbeelden draagt niet bij aan vrede. Als het maar enigszins mogelijk is, moeten we de angel eruit nemen. Zolang er wantrouwen heerst, is er geen vrede.

De diepliggende oorzaak van het conflict heeft een oorsprong van vele jaren geleden waar vrijwel alle Europese landen, en ook landen buiten Europa, bij betrokken waren. Daarin moeten we ons verdiepen. Dat draagt ertoe bij dat we creatief zijn in het zoeken naar vrede.

Buurstaten hoeven niet op elkaar te lijken noch hoeven ze de ‘beste vrienden’ van elkaar te worden, maar kunnen

Misschien heb je een Russische of Oekraïense vriend, een Duits familielid, Engelse of Amerikaanse burens, of ben je op vakantie in Spanje of Portugal. Weet dan: het vredesnummer van *Lucifer*, ieder mens een vredestichter, is in het Engels, Portugees, Russisch, Spaans gratis te downloaden op onze website: <https://blavatskyhouse.org/magazine/>. Daar vind je natuurlijk ook de Nederlandse editie. De Duitse versie is te vinden op <https://theosophy.de/>. Weet dat hoe meer mensen vredesgedachten denken, des te krachtiger de vredescultuur wordt.

tenminste de ander hun eigen cultuur en leefwijze gunnen. In het geval van Rusland en Oekraïne zou dat geen enkel probleem hoeven te zijn, omdat beide landen een cultuur en religie hebben die, zo die niet hetzelfde zijn, dan toch veel gemeenschappelijk hebben.

Belangrijk is vooral dat, ook als je het niet eens bent met elkaar, je het andere standpunt respecteert. Zelfs als een land geen enkele intentie heeft de ander aan te vallen, maar het andere land ervaart dit wel als zodanig, dan zal je hierover met elkaar moeten praten.

Vredescultuur

Zoals gezegd kan elke wereldburger bijdragen aan vrede door de druk in zijn stad of land op te voeren om tot onderhandelingen te komen. Maar je kunt meer doen. Je kunt in je eigen leven de vredesgedachten uitdragen, vooral door ze zelf toe te passen.

Het zijn de gedachten die we denken, die onze beschaving maken. Mensen op elk deel van de aarde kunnen denken en handelen vanuit het besef dat de ander even veel recht op geluk en voorspoed heeft als zijzelf. En wil je nog krachtiger de vrede bespoedigen, dan kun je vanuit mededogen leven en handelen, en jezelf wegdenken ten behoeve van het grote geheel. Eventuele conflicten in ons eigen leven gaan we vreedzaam en harmonieus oplossen. Daardoor oefenen we niet alleen in de eigen leefomgeving een positieve invloed uit, maar versterken we de vredelievende denksfeer van de aarde. (Zie ook het artikel 'Het ontstaan en voorkomen van oorlog', in het 'vredesnummer' van *Lucifer*.)

Wanneer we met ons allen in staat zijn een kracht van deze vredesgedachten op te bouwen die sterker is dan gedachten van oorlog, dan hebben we een essentiële stap gezet naar werkelijke vrede.

Er is een stortvloed van haat- en oorlogsgedachten, die zich bijvoorbeeld uit in een vreselijke toename van de wapenindustrie en de gedachte dat we alleen door een sterk leger de vrede kunnen bewaren. Het lijkt alsof er alleen nog in oorlogstermen gedacht kan worden. Deze mentale storm moet getemperd worden, ja, moet gaan liggen door een krachtiger mentale gedachtesfeer van vrede. Iedereen kan aan die sfeer bijdragen.

De oorlog tussen Rusland en Oekraïne is geen geïsoleerde casus. Zie deze oorlog als een open wond in een lichaam. Dat lichaam is de wereldsamenleving, die in zijn geheel ziek is. De oorzaak van die ziekte is de heersende neiging tot groepsdenken, groepsegoïsme en door te denken in machtsblokken. We genezen dat zieke lichaam niet door te wroeten in de open wond, maar door het groeps-egoïsme te veranderen in een besef van een verbondenheid tussen alle mensen en volkeren. Zonder vredescultuur ontstaan steeds weer open wonden. Dan zal, wanneer de oorlog in Oekraïne ophoudt, op een ander deel van het lichaam een open wond ontstaan. Dan komen er nieuwe gevechtshaarden. Dat vindt plaats op die plekken waar de weerstand het kleinste is en de disharmonie op dat moment het grootst is. We vormen met elkaar een eenheid. Alles ageert en reageert op elkaar.

Kortom, de vredescultuur moet wereldwijd worden gestimuleerd. Hoe universeler die cultuur is, des te krachtiger ze zal bijdragen aan het voorkomen van gewapende conflicten.

Gelukkig zijn er talloze initiatieven in deze richting. We noemen hier slechts de Burgemeesters voor vrede (*Majors for Peace*), waarbij burgemeesters over de hele wereld zich kunnen aansluiten en met elkaar over vrede nadenken vanuit de beleving van steden. Zij stellen dat steden zich kunnen richten op vrede, samenwerking, mentorschap van andere steden, interstedelijke communicatie, stimulering van creativiteit, interculturele samenwerking, sociale rechtvaardigheid et cetera. Een prachtig initiatief, zoals er gelukkig veel meer zijn.

De Theosofia leert ons dat de mens in essentie een edel wezen is. Alle oprechte vredesinitiatieven dragen ertoe bij dat die edele aspecten van ons bewustzijn gewekt worden. Uiteindelijk zullen ze bij iedereen actief zijn. Het is onze taak mensen hiertoe te inspireren.

Lichtbrengers in de samenleving

Machteld Huber

In onze rubriek ‘Lichtbrengers in de samenleving’ belichten we inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Ditmaal staan we stil bij de ideeën en het werk van arts en onderzoeker Machteld Huber.

Wie is Machteld Huber?

Machteld Huber (1951) is een voormalig huisarts en onderzoeker. Op basis van haar eigen ervaringen als patiënt, in combinatie met haar inzichten als huisarts, therapeut en onderzoeker, ontwikkelde zij het gedachtegoed van *positieve gezondheid*, een holistische kijk op gezondheid. Zelf omschrijft zij het kort als ‘het vermogen om met het leven en al zijn uitdagingen om te gaan.’⁽¹⁾

Zingeving en gezondheid

Toen ze nog puber was, vroeg ze aan een vriend van haar vader: “Hoe overleeft een mens een concentratiekamp?” Hij antwoordde haar: “Ten eerste het hebben van een ideaal, waar je zingeving aan kan ontleen, en ten tweede het hebben van vrienden.”⁽²⁾

Tijdens haar studie geneeskunde maakte Huber kennis met het vak wetenschapsfilosofie en het werk van de Oostenrijkse psychiater Viktor Frankl en de Israëlische onderzoeker Aaron Antonovsky. Daarin herkende ze opnieuw het belang van zingeving

bij gezondheid. Frankl had zelf de concentratiekampen overleefd en had gezien dat de meeste overlevenden ook in het concentratiekamp een vorm van zingeving hadden. Zo ontwikkelde hij de logotherapie, die ook wel bekend is komen te staan als de ‘Derde Weense school’ van de psychiatrie, die de zingeving centraal zette als drijfveer voor de mens (na eerst Sigmund Freud die seksualiteit centraal zette en vervolgens Alfred Adler die macht als de drijfveer van de mens zag).⁽³⁾

Antonovsky ontwikkelde, ook op basis van onderzoek onder overlevers van concentratiekampen, een theorie rond de mate waarin bepaalde karaktereigenschappen en houdingen mensen veerkrachtiger en gezonder maken bij stressvolle gebeurtenissen en ziekten.⁽⁴⁾

Deze denkers gaven Huber al bij haar studie het idee dat er in de zorg een beperkt beeld bestond over gezondheid en ziekte. Dit werd bevestigd door haar ervaringen tijdens haar coschappen, zoals ze in een interview vertelt: “Als je met klachten naar een

arts gaat ligt de focus op de biomedische processen in het lichaam: wat loopt er fout en wat is daaraan te doen? Dat is waarvoor artsen zijn opgeleid; ziekte is sterk gemedicaliseerd. Ik zat zelf ook vast in dat denkpatroon tijdens mijn studie medicijnen. Maar toen ik coschappen liep, maakte ik mee dat een arts en hoofdverpleegkundige de labwaarden aan het voeteneind van het bed van een demente patiënt bespraken en niet zagen dat de man al was overleden. Ze keken niet naar hem, maar naar zijn bloedsuitslagen. Schokkend vond ik dat: wat gebeurt hier, waar zijn we mee bezig? Het bracht me ertoe om ook filosofie te gaan studeren, waarbij ik onder andere leerde hoe de filosoof Decartes lichaam en geest van elkaar is gaan scheiden en hoe dat denken dominant is geworden. Natuurlijk heeft het bestuderen van het lichaam ons veel gebracht, maar dat loskoppelen is te ver doorgevoerd. Het gaat om het geheel, om het samenspel van beide.”⁽⁵⁾

De mens als Matrusjka-poppetje

Huber wordt tussen haar 30e en 35e levensjaar zelf vier keer achter elkaar getroffen door verschillende, ingrijpende ziektes.⁽⁶⁾ In een interview zegt ze daarover dat ze zich toentertijd realiseerde dat elke ziekte je wat wil vertellen. En daarnaast dat ze bij zichzelf – en als arts ook bij andere patiënten – heeft ervaren hoe veerkrachtig een mens is, als je op een goede manier met ziekte omgaat. En dat lichaam en geest dus heel nauw verbonden zijn. Aan de hand van een Matrusjka-poppetje, licht ze toe hoe ze naar de mens kijkt. Het lichaam is een deel, maar je kunt het steeds verder afpellen. Zo is er ook vitaliteit, levenskracht en de psyche als deel. Ze beschrijft dat binnenin een ondeelbaar centrum zit: “Wie je in diepste wezen bent, en waartoe je op aarde bent.”⁽⁷⁾

Ze ziet ziekten dus als processen die ons niet zomaar overkomen, maar een aanleiding zijn om iets over onszelf te weten te komen. We kunnen er bepaalde levenslessen door leren. Dit sluit aan bij de theosofische kijk op ziekten als zuiveringsprocessen. Het zijn processen van herstel van harmonie, waarbij een disharmonie, die zijn oorsprong heeft op het mentale gebied in het huidig of een vorig leven, zich op een psychisch of stoffelijk gebied van de mens manifesteert en uitwerkt.⁽⁸⁾

We kunnen dus het beste met ziekte omgaan, door ervan te leren. Ook als het om een dodelijke ziekte gaat. Gottfried de Purucker verwoordt het als volgt:

De volgende schone regel kan u helpen: wat u ook gebeurt, treedt het moedig tegemoet. Beschouw het als iets dat u zelf

hebt opgeroepen — en oogst de vrede daarvan. (...)

De enige ziekte die de geest-ziel van de mens kent is zwakheid, falen, ontmoediging. Lichamelijke ziekte en andere zaken die met het fysieke leven verband houden, zijn vaak verborgen zegeningen; het Hoger Zelf leert ons hoe wij deze dingen op de juiste wijze onder ogen moeten zien en hoe wij er het best als overwinnaars uit tevoorschijn kunnen treden.⁽⁹⁾

Het ‘Hoger Zelf’ in het voorgaande citaat is wat Huber het ondeelbare centrum noemt, het binnenste deel van het Matrusjka-poppetje. Waarbij ze ook terloops noemt, dat dit het deel is dat de dood overleeft, dat, met andere woorden, onsterfelijk is.⁽¹⁰⁾

Karma en reïncarnatie?

In de visie en woorden van Huber op gezondheid zijn de principes van karma en reïncarnatie duidelijk te herkennen. Huber is dan ook bekend met de antroposofie, een van de Theosofie afgeleide visie.⁽¹¹⁾ *Wikipedia* vermeldt dat ze les gaf aan de opleiding tot antroposofisch arts en bestuurslid was van de Nederlandse Vereniging van Antroposofische Artsen.⁽¹²⁾ En in een korte documentaire over Huber zie je werk van Rudolf Steiner prominent op haar bureau liggen.⁽¹³⁾

Maar zij toetst de principes steeds met eigen onderzoek en ervaring. Nadat zij ervoer dat zij haar eigen herstel positief kon beïnvloeden door er lessen uit te trekken over zichzelf, wilde zij dit breder toetsen. Ze ging aan de slag als therapeut voor kwetsbare cliënten, vaak met chronisch verslaafde of ernstig beschadigde mensen. Ze ziet dat haar visie aanslaat. Zo citeert ze een patiënt die zei: “Als ik vanuit mijn diepste zelf leef, dan gaat het leven met mij dansen. Dan komen de dingen naar je toe en krijg je antwoord.”⁽¹⁴⁾

Maar ze ervaart de wet van oorzaak en gevolg ook duidelijk in haar eigen leven. Ze startte aanvankelijk met een studie biologie, maar merkte dat het niet bij haar paste. Tot iemand haar zei: ‘waarom word jij geen dokter?’ en ze direct voelde dat dat eigenlijk was wat ze wilde. Alleen had ze geen plaatsingsbewijs. Diezelfde dag fietst een nieuwe studiegenoot langs, die vertelt dat ze geen geneeskunde meer wil gaan studeren. Huber krijgt haar plaatsingsbewijs en kon overstappen.

Terugkijkend ziet ze hoe de gebeurtenissen in haar leven, steeds weer in de richting wijzen van haar diepste kern: “Mensen in verbinding brengen met zichzelf en met de natuur. Als je vanuit dat diepste wezen leeft, zijn er in jouw omgeving dingen die bij je horen, die de weg die jij

wil gaan mogelijk maken. Ik geloof dat we niet maar toevallig in dit leven ploffen. Ik geloof dat ik mijzelf iets voorgenomen heb, daar, wat ik vergeten ben toen ik geboren ben.”⁽¹⁵⁾

Naast arts is Huber ook werkzaam geweest als onderzoeker bij het Louis Bolk-instituut. Zo was ze van 2005 tot 2007 projectleider van een onderzoeksproject om te onderzoeken of biologisch voedsel gezonder is. In opdracht van het ministerie van Landbouw met onder meer TNO en de universiteit Wageningen als partners, werd hiervoor een grootschalig experiment opgezet met kippen. Hoewel er op basis van het onderzoek aanwijzingen waren dat biologisch voedsel gezonder was, werd Huber onder druk gezet om de conclusies af te zwakken en te melden dat er ‘geen conclusies’ konden worden getrokken.⁽¹⁶⁾

Het argument daarvoor was ‘dat er geen werkzame definitie van gezondheid is’.⁽¹⁷⁾ Huber richtte zich vervolgens op de definitie van gezondheid en promoveerde in 2014 op het gedachtegoed van *positieve gezondheid*. Kenmerkend daarvoor is dat gezondheid niet gezien wordt als een toestand waar iemand al of niet in verkeert, maar als een vermogen om je aan te passen en eigen regie te voeren, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven.

Positieve Gezondheid kijkt niet alleen naar gezondheid als afwezigheid van ziekte. En bij ziekte wordt niet gekeken naar wat iemand niet meer kan, maar juist naar wat iemand wel kan. Het is een bredere kijk op gezondheid, uitgewerkt in zes dimensies, waaronder mentaal wel-bevinden, actief en zinvol bijdragen aan de sociale gemeenschap en zingeving. Deze meer holistische visie benadert de theosofische visie op gezondheid en brengt deze laatste universele visie, met de nadruk op eenheid, weer iets dichterbij. Ook als het gaat om de ethische consequentie van je inzetten voor het geheel. Onder met name ‘zingeving’ schaarst *positieve gezondheid* bijvoorbeeld ook zaken als ‘zinvol leven’ en ‘idealen willen bereiken’. De essentiële voorwaarde voor gezondheid volgens de Theosofia – onzelfzuchtigheid – wordt alleen niet genoemd. Wat dat betreft is de Theosofia heel helder:

Een schoon leven, een open geest, een zuiver hart, een gretig verstand, een ongesluisde spirituele visie, hij die voor de mensheid leeft en niet voor zichzelf: deze aspecten, zoals u kunt zien, vernietigen de wortels van zelfzucht, wat het einde van ziekte betekent.⁽¹⁸⁾

Referenties

1. Zie het interview met Machteld Huber bij het programma De Verwondering. Bron: https://www.npostart.nl/de-verwondering/05-02-2023/KN_1730624, bezocht op 11 april 2023.
2. Zie ref. 1.
3. Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Viktor_Frankl, bezocht op 11 april 2023.
4. Bron: https://en.wikipedia.org/wiki/Aaron_Antonovsky, bezocht op 11 april 2023.
5. Bron: <https://www.iph.nl/assets/uploads/2022/08/Psychologie-Magazine-juli-2022-Machteld-Huber-1.pdf>, bezocht op 11 april 2023.
6. Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Machteld_Huber, bezocht op 11 april 2023.
7. Zie ref. 1.
8. Meer over ziekte in het licht van karma, zie bijvoorbeeld de lezing ‘Karma en omgaan met ziekte’, <https://www.youtube.com/watch?v=5zjU4LC0vGE> of lees het artikel ‘Wat is ziekte?’ in *Lucifer – de Lichtbrenger*, jaargang 42, nummer 2, april 2020, p. 45-49 (themanummer ‘Leren van de pandemie’). Bron: https://blavatskyhouse.org/uploads/files/Lucifer_NL/lucifer-nl-2020-2.pdf, bezocht op 11 april 2023.
9. G. de Purucker, *Gulden Regels der Esoterische Wijsbegeerte*. Den Haag, Stichting I.S.I.S., 1974, p. 51 en 52.
10. Zie ref. 1.
11. De antroposofie is ontstaan vanuit de ideeën van Rudolf Steiner, die zich afsplitste van de Duitse afdeling van de Theosofische Vereniging (Adyar) en in 1912 de Anthroposophische Gesellschaft oprichtte. Hoewel de leringen van Steiner nogal eens afwijken van de theosofische principes, baseert hij zich onder andere ook op de leringen van karma en reïncarnatie en het werk van Helena Petrovna Blavatsky.
12. Zie ref. 6.
13. Bron: <https://youtu.be/vaqX254Qzjg>, bezocht op 11 april 2023.
14. Zie ref. 1.
15. Zie ref. 1.
16. Bron: <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/het-kippenexperiment>, bezocht op 11 april 2023.
17. Bron: <https://www.iph.nl/over-machteld-huber/>, bezocht op 11 april 2023.
18. G. de Purucker, *Esoteric Teachings. Volume VIII*. The Hague, I.S.I.S. Foundation, 2015, p. 81.

Utopia – Bestaat het gelukkige land?

Voorkaft van het boek *Utopia* van Thomas More. Editie van 1516.

Door de eeuwen heen hebben mensen Utopia's bedacht: ideale landen, waar mensen gelukkig zijn. Zijn die niets meer dan luchtkastelen? Of kunnen Utopia's van nut zijn bij de ontwikkeling van de mensheid?

Hoe moeilijk, onrechtvaardig en bijna uitzichtloos de toestand waarin de mensheid zich bevindt ook moge zijn, er is niets natuurlijker dan een beeld te scheppen van hoe het óók kan zijn. Hoewel sommigen vinden dat nadenken over een ideale wereld onrealistische dromerij en tijdverspilling is, zou de mens zonder dat idealisme vervallen tot een lethargische staat van bewustzijn. We kwijnen dan weg. De groei in kennis en wijsheid houdt op te bestaan. We vegeteren alleen nog maar en vervallen tot een welhaast dierlijke staat van bewustzijn.

Zonder Utopia geen hoop, geen groei.

Wat is Utopia?

Het woord 'Utopia' werd gemunt door Thomas More, de 16e-eeuwse filosoof en schrijver. Het was de titel van een boek waarin hij een denkbeeldig land beschreef. (Zie hieronder.) Het woord zelf is een samenvoeging van het Griekse *ou-topos*, een niet bestaande plaats en *eu-topos*, een plaats van geluk. In het spraakgebruik kreeg het woord

'utopie' de betekenis van een niet te verwezenlijken ideaal. Maar kan Utopia niet 'ontdekt' worden? Bestaat het niet? Is het een hersenschim?

Hoe vaak worden jonge mensen met een schitterend ideaal niet door ouderen 'tot de orde geroepen' met de opmerking dat ze zich geen 'illussies' moeten maken? Zo worden idealen gelijkgesteld aan illussies.

Wij durven echter te stellen dat wat zich laat denken, ook te realiseren is. Het is vanwege de onwetendheid over wat een mens *werkelijk* is, dat gedacht wordt dat je geen verheven idealen kan verwerkelijken.

Voorstellingsvermogen

Het dagelijkse menselijk bewustzijn is gericht op de normale gang van zaken. De duizenden gedachten die we denken hebben veelal betrekking op wat nodig is in ons dagelijks leven. 'Hoe laat gaat de trein?' 'Doe jij de boodschappen?' 'Ik moet me haasten want mijn favoriete tv-programma begint zo.'

Dit type denken noemen we breinverstandelijk. Het is het vaak onrustige denken, gefocust op de uiterlijke

Kerngedachten

- » Sinds mensenheugenis hebben mensen zich idealen gevormd van een harmonieuze samenleving.
- » Dankzij diepere kennis over de kosmos en de mens weten we dat deze Utopia's verwezenlijkt kunnen worden.
- » Het nadenken over een ideale wereld is een inspirerende aangelegenheid.

wereld. Het is niet slecht per se, maar geeft geen inzicht noch dringt het diep door in de achtergrond van alle dingen en gebeurtenissen. Het is niet creatief en zal nooit over een Utopia nadenken.

Maar iedereen zal ook weleens gedachten hebben met betrekking tot iets wat nog niet bestaat *in de uiterlijke wereld*: een toekomstvisie, een ideaal. Een ideaal is een gedachtebeeld dat nog geen werkelijkheid is geworden en dat pas in de toekomst gerealiseerd kan gaan worden. Het bestaat wel, maar nog slechts in de ideeënwereld.

Idealen die boven de eigen persoonlijkheid uitstijgen en die betrekking hebben op grote groepen mensen of zelfs de gehele mensheid, worden gevormd door ons voorstellingsvermogen. Het is een karakteristiek van het geestelijke aspect van ons bewustzijn, dat *buddhi* wordt genoemd. Het buddhi stelt ons in staat de onlosmakelijke banden tussen wezens en gebeurtenissen te zien, omdat we hiermee karakteristiek achter de sluiers van de uiterlijke wereld doordringen. Dan zien we hoe alles met elkaar samenhangt. Dan begrijpen we iets van de innerlijke structuur van het leven en kunnen we proberen die innerlijke verbondenheid vorm te geven. Zo maken we onze idealen die boven ons eigen persoonlijk leven uitstijgen. Kun je leven zonder ideaal? We denken het niet. Iedereen moet, al is het nog zo beperkt, gedachten denken waarvan de verwezenlijking pas in de toekomst plaats kan vinden. Vaak zijn dat persoonlijke idealen, zoals een ideale woning, een leuke baan, een partner.

Slechts weinig mensen ontwikkelen ook een boven-persoonlijk ideaal. Dat is een toekomstbeeld van een wijk, een stad, een land, een wereld waarin *iedereen, zonder enige vorm van onderscheid of discriminatie*, een gelukkig en zinvol leven leidt. Toch heeft elk mens het vermogen in zich zo'n verheven ideaal, naar zijn vermogen, in zijn denken vorm te geven.

Zo'n ideaal is een Utopia: een in de uiterlijke wereld (nog) niet bestaande 'goede' wereld.

Polstok

Het klinkt misschien vreemd, maar het is moeilijk om je een 'goede' wereld, een Utopia, voor te stellen. Als we dat doen, zijn we geneigd om onze eigen wereld als uitgangspunt te nemen. Voor alles wat niet voldoet aan de eisen die we stellen aan ons ideaal, plaatsen we het woord 'niet' of 'geen'. Onze Utopia is dan een land waar geen oorlog is, geen kloof tussen rijk en arm en geen stikstofprobleem. Je Utopia is echter veel krachtiger als je het positief formuleert. Dan moet je concrete beelden opbouwen en

volstaat het niet onwenselijke zaken te ontkennen. Dit zal veel meer denkkraft, voorstellingsvermogen en inspiratie kosten, maar er zal ook veel meer inspiratie van uitgaan.

In de Utopia's uit de wereldliteratuur zet de schrijver zich vaak af tegen de negatieve verschijnselen van de beschaving waarin hij leeft. Het is ook moeilijk je los te denken van je eigen tijd. Je bent immers niet voor niets in een bepaald tijdperk geboren.

Bij het maken van je eigen Utopia spring je als het ware vanuit je eigen land of je eigen ontwikkelingspeil, naar een denkbeeldig land in de toekomst. Waar je je afzet, is de wereld waarin je leeft. Heb je een polstok, dan spring je verder. En wat is je polstok? Dat is je religieus-filosofisch-wetenschappelijke bagage. Hoe meer je hebt nagedacht over het leven, over de kosmos, over de verhouding tussen de mens en de kosmos, des te langer is je polstok en des te groter is je denkbeeldige sprong. En een grotere sprong resulteert in een verhevener ideaal. Je denkt niet over jezelf als een arme zondaar na, maar weet dat positieve denk- en daadkracht uiteindelijk tot gevolgen zal leiden.

Sinds mensenheugenis zijn er denkers geweest die hun Utopia hebben geschapen. Sommigen hadden een korte polstok en hun Utopia was verre van volmaakt. Anderen baseerden zich meer op de Universele Wetmatigheden en hun Utopia was daarom veel rechtvaardiger en harmonieuzer.

Door alle tijdskringen heen en onder allerlei literaire vormen hebben schrijvers hun ideale gemeenschap beschreven. Sommigen deden het als een gedachte-experiment, alsof ze bijvoorbeeld in een land in de verre toekomst leefden. Edward Bellamy deed dat met zijn roman *Terugblik uit het jaar 2000*. Anderen stelden zich voor alsof ze een onbekend gelukkig land ontdekten. De Griekse schrijver Iambulus uit de tweede eeuw voor onze jaartelling deed dat in *De eilanden in de zon*. De *Perzikkbloesembron* van een Chinese schrijver uit de 5e eeuw, Tao Yuanming, is een ander voorbeeld.

We staan hieronder wat langer stil bij enkele van deze schrijvers.

Plato

Zoals vrijwel alle werken van Plato is *Politeia* of *De Staat* geschreven in de vorm van een dialoog tussen Socrates en één of meer anderen.⁽¹⁾ In het begin van Plato's meesterwerk weerlegt Socrates de opvatting dat rechtvaardigheid niets anders is dan wat voordelig is voor de sterke mens.

Het kost Socrates niet al te veel moeite om langs de weg van vraag-en-antwoord-spel de onjuistheid van deze sofistieke stelling aan te tonen. Maar op aandringen van zijn gespreksgenoten wordt het gesprek voortgezet, omdat men wil weten wat rechtvaardigheid is en waar de rechtvaardigheid in de mens zit. Om daar achter te komen 'vergroot' Socrates de mens uit tot een staat, want dan is het gemakkelijker te ontdekken wat rechtvaardigheid is en waar die zetelt. Zo begint de beschrijving van de ideale staat.

Nu gaat de menselijke samenleving, zoals Plato die beschrijft, door verschillende fasen. Allereerst beschrijft hij zijn ideale maatschappij als een land waarin alle mensen min of meer hetzelfde werk doen, waar geen opsmuk en luxe is en waar een eenvoudige harmonie heerst. Feitelijk wordt hier een beschrijving gegeven van de beginfase van de mensheid, toen het denken net in ons begon te schemeren. Deze eenvoudige samenleving bevat de gespreksgenoten van Socrates niet. Daarom beschrijft hij dat, naarmate de mensen groeiden en de wensen en verlangens toenamen, de maatschappij ook ingewikkelder werd. Er was een staatsvorm nodig.

Plato gaat uit van het gegeven dat mensen wel gelijkwaardig maar niet gelijk zijn. Er is verschil in ontwikkeling. Hij onderscheidt drie groepen van mensen, die overeenkomen met de drie aspecten in het menselijke bewustzijn. Daarvoor gebruikt hij drie Griekse woorden die in onze huidige taal nauwelijks een equivalent hebben en daarom

door verschillende vertalers anders vertaald worden. Sommigen vertalen die drie aspecten als: het *kennende zielsdeel*, het *strevende zielsdeel* en het *begerende zielsdeel*. Anderen vertalen: de *rede*, de *wil* en de *begeerte*. Hoe dan ook, de menselijke ziel (het bewustzijn) is hiërarchisch samengesteld, waarin de hogere aspecten een groter inzicht hebben en dus de 'leiding' moeten voeren in ons. Deze drie aspecten zijn te herkennen in een samenleving die gebaseerd is op deze kosmische wetmatigheden, dus op de hiërarchie die we ook in de mens kunnen terugvinden. En voor de duidelijkheid merken we daarbij nog op, dat als we over meer en minder ontwikkeld praten, we het niet zozeer over het intellect hebben, maar over het geestelijke, het inzicht, dat wat Plato het kennende zielsdeel noemt.

De minst ontwikkelde groep mensen zijn de werklieden. Ze komen overeen met het begerende zielsdeel. Zij zijn verreweg de grootste groep. De middelste groep noemt Plato de *Wachters*, de bestuurders en handhavers van de wetten. Zij hebben voorrechten noch bezittingen. Hun plicht is het dienen van de Staat. De besten van de Wachters worden *Filosoof* en de beste van die groep krijgt de leiding in de Staat. Dat is geen privilege, integendeel, soms moet je zelfs de ware leider dwingen zijn functie uit te voeren, zegt Plato.

De rechtvaardigheid nu zit in het feit dat ieder mens in de samenleving overeenkomstig zijn individuele karakteristiek – dus overeenkomstig zijn ontwikkelingspeil – zichzelf inbrengt in de gemeenschap en van de gemeenschap de middelen krijgt om dit te doen. Als iedereen zijn specifieke bijdrage levert, is er nooit een tekort, leeft iedereen volgens zijn eigen intrinsieke karakteristiek en is er een rechtvaardige maatschappij. Daarbij is het niet zo dat de filosofen en wachters meer economisch voordeel hebben dan de werklieden. Het tegendeel is het geval. De wachters beheersen namelijk hun begeerte het best. Daarom leven zij in gemeenschap van goederen, hebben geen eigen familie en bezitten alleen datgene wat ze nodig hebben om hun functie binnen het geheel te vervullen. De educatie die zij krijgen is zwaar. Plato besteedt daar veel aandacht aan.

Om de achtergrond van deze samenleving goed te begrijpen, moet je beseffen dat volgens Plato deze uiterlijke wereld niets anders is dan een schaduw, een afspiegeling van een veel werkelijkere wereld. We behoren feitelijk tot die onzichtbare wereld waaruit de uiterlijke wereld voortkomt. In deze schaduwwereld worden we steeds geboren om onze lessen te leren. (Aan het eind van *De Staat* beschrijft

Plato het proces van reïncarnatie.) We pakken in elk nieuw leven de draad op die we in het vorige leven hadden achtergelaten. Daarom zijn er ook verschillen in ontwikkeling tussen mensen. We worden niet als gelijken geboren.

Wat we wel gemeen hebben, is dat we allen, levende in deze schaduwwereld, ons steeds verder kunnen ontwikkelen, zodat we uiteindelijk boven deze illusoire wereld uitstijgen. In de ideale staat van Plato kan iedereen aan zijn bevrijding werken, ja, kunnen we door onze specifieke bijdrage te leveren, elkaar stimuleren en inspireren een steeds groter besef te ontwikkelen van de achtergrond der dingen en uit te stijgen boven de illusie.

De Utopia die Plato beschrijft, biedt daarom aan *alle* mensen – ver of minder ver ontwikkeld – de beste omstandigheden om te groeien in bewustzijn. De door Plato beschreven ideale staat is de beste leerschool voor elk mens, juist omdat we vanuit ons eigen karakter kunnen oefenen te leven voor het totaal.

Al-Farabi

Politeia heeft model gestaan voor heel wat utopieën. Ook in de Islamitische wereld was dit Magnum Opus van Plato een bron van inspiratie waaruit vele denkers geput hebben. Een van hen was Aboe Nasr Al-Farabi, die leefde in de 10e eeuw van de christelijke jaartelling.

In zijn boek *De deugdzame stad*⁽²⁾ is de invloed van Plato duidelijk aanwezig, trouwens ook die van Plotinus en Aristoteles. In tegenstelling tot *Politeia* neemt deze Arabische filosoof de structuur van het Universum als uitgangspunt. De oorsprong van alles ligt in wat hij de *bestaansoorzaak* noemt, een verder niet gedefinieerd principe waaruit alles, in een proces van emanatie, voortvloeit. Opvallend is dat hij die eerste oorzaak niet Allah noemt, zoals in zijn gehele filosofie nauwelijks islamitische termen te vinden zijn. Hij bouwt zijn filosofie op basis van de redenatie op. Wellicht meende hij dat daar geen plaats in is voor geloof, dogma's en het gezag van anderen. Vervolgens geeft hij een beschrijving van de kosmos en wat hij het ondermaanse noemt — de aarde. In het derde deel komt een beschrijving van de mens en dan pas beschrijft hij de deugdzame stad. Klaarblijkelijk achtte Al-Farabi het noodzakelijk lang bij de kosmos en mens stil te staan, voordat hij de deugdzame stad kon beschrijven. Immers, die stad moet een weerspiegeling zijn van de wetmatigheden in de kosmos.

Al-Farabi vergelijkt de deugdzame stad met zowel de kosmos als het lichaam. In beide is een hiërarchie te onder-

Standbeeld van Al-Farabi in Almaty, Kazachstan. Beeld van Ayana Sergebayeva.

kennen. Die moet zijn weerspiegeling krijgen in de stad. Al-Farabi deelt de hiërarchie in op basis van het al dan niet bezitten van filosofische kennis. Zij die het meest bekwaam zijn in de filosofie, hebben de leiding in de stad. Verder onderscheidt hij onwetende steden, waarin geen geluk te vinden is; dwalende steden, die een verkeerde opvatting hebben van geluk. Alleen de stad met de juiste kennis – en dus de juiste leiders – kent het ware geluk. Precieze uitwerking van de deugdzame stad geeft Al-Farabi niet. Maar de belangrijkste conclusie die je uit zijn – soms moeilijk te lezen – boek kunt trekken, is dat de staat (toestand) waarin de mens verkeert – dus de aanwezigheid of afwezigheid van de filosofische kennis over de kosmos en de mens – het karakter van de staat bepaalt. Alleen voldoende kennis maakt de stad deugdzam.

Thomas More

De bekendste utopische beschrijving van een land is die van Thomas More, de Engelsman die we aan het begin van het artikel al noemden. In zijn boek *Utopia* laat hij een Portugese ontdekkingsreiziger, Rafaello Babbellario, een beschrijving geven van een land dat ergens op het zuidelijk halfrond moet liggen. De geografische kennis in die tijd was nog zeer beperkt, maar de intelligente lezers, ook van die tijd, zullen ongetwijfeld begrepen hebben dat we bij dit land met een fictieve samenleving te maken hebben.

In de tijd van Thomas More begonnen net de nieuwe

ideeën van de Renaissance zich te verspreiden, hoewel het keurslijf van het Middeleeuwse denken bij velen nog strak aangeregen was. Hiervoor zeiden we dat de filosofisch-religieuze polsstok bepaalt hoe ver de sprong is naar het nieuwe Utopia. En hoewel More, zeker voor zijn tijd, een verlicht denker was, zat hij voor een deel nog vast in zijn eigen tijd. Er zijn dan ook elementen in zijn gelukkige staat die wij, mensen uit de 21e eeuw, zeker niet gelukkig zouden vinden.

Bij More ligt, net als bij Plato, de bron van zijn ideale land niet zozeer in de wetten van het land maar in de mentaliteit van de mensen. Het land heeft een soort federale structuur met indirecte verkiezingen. (Zeer progressief in die tijd.) Er zijn 54 onafhankelijke stadstaten, die elk geleid worden door een magistraat die voor één jaar in functie is. Het staatshoofd wordt voor het leven benoemd.

De 54 steden zijn verdeeld in kleinere gemeenschappen die men families noemt. Al die steden en families leven in harmonie met elkaar. Er is een voortdurende uitwisseling tussen hen. Omdat er geen privébezit is – de huizen hebben geen sloten – is er ook weinig afgunst en concurrentie. Men eet gezamenlijk. De maaltijden zijn goed maar eenvoudig.

Er is in Utopia heel weinig wetgeving. Daarom zijn er geen advocaten nodig. De weinigen die zich onttrekken aan hun plicht of die op een andere manier schade hebben berokkend, worden heel mild gestraft. Vaak hoeven ze alleen de schade te herstellen.

Omdat iedereen werkt, hoeft men maar zes uur per dag te werken. (Hier geeft More een sneer aan de adel en de geestelijken van het Engeland van zijn tijd, die zich in ledigheid ophielden.) Daar komt nog bij, dat de samenleving heel eenvoudig is. Ze lijkt een beetje op de eerste fase van de Staat zoals Plato die beschrijft. Allen dragen dezelfde kleren, wonen in dezelfde huizen.

Er is weliswaar zware arbeid op het land, maar het is zo georganiseerd dat iedereen om de paar jaar zich daar mee moet bezighouden. Er is dus veel vrije tijd en die wordt voornamelijk aan studie besteed. Zo is er elke avond een lezing. Geld, goud en zilver hebben geen waarde en worden gebruikt voor alledaagse voorwerpen zoals servies, po's en zelfs voor de ketenen van slaven.

Minder fraaie trekjes

Slaven? Ja – en dit is één van de voor ons minder mooie kanten van zijn Utopia – er waren slaven. Vergeleken met de wreedheid waarmee bijvoorbeeld krijgsvangenen en

lijfgeigenen behandeld werden in More's tijd, werden de slaven van Utopia redelijk humaan behandeld. Toch zouden wij thans niet graag mensen dwangarbeid zien verrichten, vastgeketend aan kettingen, ook al waren die van goud.

Je kon alleen slaaf worden als je iets afschuwelijks gedaan had of als je in een andere stad ter dood veroordeeld was voor het plegen van een misdrijf. Slaven moesten dwangarbeid verrichten, maar blijkbaar waren er mensen in andere landen die nog slechter eraan toe waren, want arbeiders uit andere landen wilden uit vrije wil slaaf in Utopia zijn.

Niettemin preludeert More hier op iets wat tegenwoordig door verlichte denkers met betrekking tot gevangenen wordt bepleit. Je kunt in deze context de slavernij opvatten als een heropvoedingsmethode voor mensen die hun morele kompas kwijt zijn. Hun vrijheid wordt beperkt ten gunste van de samenleving én henzelf. Als een slaaf oprecht berouw heeft, zo beschrijft Thomas More, kon hij zijn vrijheid terugkrijgen. De vorst had dan ook het recht tot gratieverlening. Het volk kon ook door middel van een stemming de toestand van slaven verzachten of hen de vrijheid hergeven.

Niet alleen de slaven doen afbreuk aan de hoge status van More's Utopia, want het was ook niet geheel en al gevrijwaard van oorlog. Meestal probeerden de Utopiërs met list of met het aanbieden van goud vrede te stichten, maar als ze daar geen succes in hadden, voerden ze ondanks hun sterke weerzin tegen geweld, oorlog. Dat deden ze alleen om hun land of dat van hun bondgenoten te verdedigen.

Ten slotte nog iets over de godsdienst in Utopia. Die was, zeker als je het vergelijkt met de intolerantie van de 16e eeuw, een toonbeeld van verdraagzaamheid. Het land kende allerlei godsdiensten die van streek tot streek, zelfs van mens tot mens, van elkaar verschilden. Niettemin geloofden allen in “één onbekende, eeuwige, onmetelijke en onverklaarbare God, die door de mens niet te bevatten is, in alles aanwezig is, niet fysiek, maar als scheppende kracht”.⁽³⁾ Geheel en al vrij te geloven wat je wilde, was je echter niet. Atheïsme was verboden. Dat zou de waardigheid van de mens tenietdoen. Atheïsten verloren hun burgerrechten en mochten hun geloof niet openbaar belijden.

Thomas More eindigt zijn boek met de opmerking dat hij niet met alles van Utopia kon instemmen. Wilde hij zich hier indekken voor mogelijke kritiek? Of kon ook hij zich niet geheel en al losmaken van de vooroordelen

van zijn tijd? We zeiden het al: de polsstok bepaalt hoever je springt naar een verheven toekomst. Niettemin meent More, en daarmee besluit hij zijn boek, dat er in Utopia heel wat te vinden is “dat als voorbeeld kan dienen voor ons deel van de wereld.”⁽⁴⁾

Politieke filosofie

Thomas More heeft met zijn boek *Utopia* weliswaar fictie geschreven, maar wel fictie waar strikte logica en filosofische principes aan ten grondslag liggen. Utopisch denken is niet dromen. Het is geen fantasie. Het beschrijft een wereld die zou *kunnen* bestaan. Omdat hij zich niet volledig los kon denken van zijn eigen tijd, was More's Utopia ook een impliciete kritiek op het Engeland van de 16e eeuw en op koning Hendrik VIII. De utopie werd een politieke filosofie, een blauwdruk voor een nieuwe maatschappij. Na Thomas More zijn vele andere utopische werken geschreven. Het aantal genres is schier onuitputtelijk. Er zijn socialistische, kapitalistische, monarchistische, democratische en anarchistische utopieën beschreven.

In *Het nieuwe Atlantis* (1627) beschrijft Francis Bacon een land, waarin wetenschap en techniek op hoog niveau worden beoefend, wat tot voorspoed heeft geleid. Wij zouden het nu misschien een technocratisch land noemen, voor Bacon was het *het* ideaal.

Het Utopia van Samuel Butler wijst daarentegen alle technologie af. In zijn boek *Erewhon* (1872) – een anagram van *nowhere* – worden juist alle machines uit het land verbannen, waarna er een gelukkige tijd aanbreekt. Hoewel hij nooit fictie heeft geschreven, zou je één van de grondleggers van het communisme, Karl Marx, ook een utopist kunnen noemen. Zijn Utopia was de communistische heilstaat, waarin de arbeiders de macht hadden en het kapitaal was afgeschaft. In tegenstelling tot de fictieve schrijvers besteedde Marx, en ook zijn volgelingen, veel aandacht aan hoe die heilstaat gerealiseerd zou moeten worden: de klassenstrijd.

Daarin nu schuilt een levensgroot gevaar. Naarmate je meer nadruk legt op de wijze waarop de Utopia verwezenlijkt wordt, plaats je het ideaal steeds meer buiten jezelf en voordat je het weet gebruik je methoden die lijnrecht staan tegenover het ideaal dat je verwezenlijkt wilt zien. Tekenend is dan ook dat volgens Marx de nieuwe wereld slechts kan ontstaan als er geweld gebruikt wordt, want, zo zei hij, ‘geweld is de vroedvrouw van elke maatschappij die zwanger is van een nieuwe’.⁽⁵⁾ De geschiedenis heeft aangetoond tot welke rampzalige toestanden dit leidt.

Ten slotte willen we nog het merkwaardige boek van Bellamy nog een beetje toelichten: *Terugblik uit het jaar 2000*. De hoofdpersoon, Julian West, leeft aan het eind van de 19e eeuw, komt in een diepe slaap en ontwaakt in het jaar 2000. Een zekere dokter Leete leeft nu in zijn huis. In een vraag-en-antwoord spel verneemt hij hoe de wereld in menselijkheid gegroeid is. De armoe is opgelost, er is geen ongelijkheid, de achterstelling van de vrouw bestaat niet meer. Verder zijn de gevangnissen afgeschaft en is Europa één geworden. Hoewel hij leefde in een donkere tijd met kinderarbeid en onmenselijke armoe, geloofde Bellamy in het ideaal van een gelukkige samenleving.

Effecten van Utopia's

Het is vaak moeilijk vast te stellen of Utopia's de aanzet waren tot maatschappelijke verandering. Niettemin denken we dat ze zeker invloed hebben. De samenleving is gebouwd op ideeën en Utopia's kunnen bepaalde denkbeelden zo aantrekkelijk maken, dat ze (gedeeltelijk) verwerkelijkt worden. Ze kunnen richtlijnen zijn; richtingaanwijzers die de mensheid de weg wijzen en soms tot tastbare veranderingen in de samenleving leiden.

Neem *Politeia* van Plato: hoewel deze ideale staat nooit volledig is gerealiseerd, heeft ze in de christelijke en islamitische wereld grote invloed gehad en is ze ook op bepaalde punten nagevolgd, zij het altijd heel onvolmaakt.

Het boek *Émile* van Jean Jacques Rousseau is een ander voorbeeld. Het beschrijft weliswaar geen Utopia, maar wel een utopische educatie van een denkbeeldige jongen, die op natuurlijke wijze opgroeit. Dit boek gaf een doorbraak in het opvoedproces en is nog steeds bij sommigen in onderwijsland een ideaalbeeld.

En Bellamy's beschrijving van het wegvallen van grenzen in Europa, is nu voor een groot deel realiteit. Deze schrijver heeft trouwens veel mensen geïnspireerd om de veranderingen uit zijn Utopia's te trachten te verwezenlijken, overigens niet door klassenstrijd maar door samenwerking. Bellamy-partijen zijn tot op de dag van vandaag actief.

Dystopie

Wanneer het idealisme verdwijnt, wordt de mens cynisch. Je ziet dan alleen de ellende in de wereld en meent dat dit de natuurlijke gang van zaken is. Het kan alleen maar slechter worden, is de gedachte. Dan ontstaan dystopieën. Een dystopie is het tegenovergestelde van een utopie: een beeld van een sombere toekomst. Dystopieën zijn het gevolg van *doemdenken*.

Edward Bellamy's utopisch boek *Terugblik uit het jaar 2000* (originele titel: *Looking Backward: 2000–1887*) was een inspiratie voor velen, zeker ook voor Theosofen. In *De Sleutel tot de Theosofie* zegt Helena P. Blavatsky hierover:

De organisatie van de samenleving, zoals Edward Bellamy die in zijn uitstekende boek *In het jaar 2000* beschreef, geeft op bewonderenswaardige manier weer wat volgens de theosofie de eerste grote stap moet zijn naar de volledige verwezenlijking van universele broederschap. De wereld die hij beschrijft is nog niet volmaakt, want in het hart van de mens bestaat en heerst nog steeds egoïsme. Maar egoïsme en individualisme zijn in hoofdzaak overwonnen door het gevoel van saamhorigheid en wederzijdse broederschap; en de daar beschreven leefwijze brengt de oorzaken die leiden tot het ontstaan en ontwikkelen van egoïsme tot een minimum terug. (...)

Heeft u niet gehoord van de clubs en de partij van nationalisten die in Amerika zijn ontstaan na het verschijnen van Bellamy's boek? Ze treden nu duidelijk naar voren, en zullen dit in de loop van de tijd hoe langer hoe meer doen. Die clubs en die partij werden in eerste instantie door theosofen in het leven geroepen. Een van de eerste, de Nationalist Club in Boston, Mass., heeft een

voorzitter en een secretaris die theosoof zijn, en de meerderheid van het bestuur behoort tot de TS. In de constitutie van al hun clubs, en van de partij die ze vormen, is de invloed van de theosofie en de Society duidelijk merkbaar, want ze aanvaarden allemaal als basis, als hun eerste en belangrijkste grondbeginsel, de broederschap van de mensheid zoals de theosofie die leert. In hun beginselverklaring zeggen ze: 'Het beginsel van de broederschap van de mensheid is een van de eeuwige waarheden die de vooruitgang van de wereld leiden langs wegen die de menselijke natuur onderscheiden van de dierlijke.' Wat zou theosofischer kunnen zijn dan dit?⁽⁶⁾

Edward Bellamy schreef behalve *Terugblik uit het jaar 2000* de roman *Gelijkheid voor allen* (*Equality*). In het voorwoord schrijft hij:

Hij [Julius West – red.] vertelde hun zijn droom en hoe deze hem de mogelijkheid had doen inzien van een rechtvaardiger, edeler en verstandiger staatsinrichting. Hij legde hun uit, hoe gemakkelijk het zou zijn een einde te maken aan alle concurrentie en deze te vervangen door broederlijke samenwerking en daardoor de wereld zo zegenrijk te maken, als hij haar in zijn droom had gezien.⁽⁷⁾

Een dystopie kan alleen maar ontstaan door een beperkt mensbeeld. Als het dogmatische christendom – vooral het Calvinisme – leert dat de mens gedoemd is tot het kwaad, en als de materialistische wetenschap ervan uitgaat dat de mens niets meer is dan zijn lichaam, dan heb je weinig filosofisch houvast om een harmonieus wereldbeeld op te bouwen.

De bekende romans *Animal Farm* en *1984* van George Orwell uit de 20e eeuw geven een uiterst somber toekomstbeeld. Ook *Brave new world* van Aldous Huxley beschrijft een donkere toekomst. Het kan zijn dat hij zijn boek als waarschuwing schreef voor wat er zou kunnen gebeuren als de tendensen van zijn tijd (de jaren '30 van de vorige eeuw) zich voortzetten. Of beide auteurs werkelijk meenden of de mensheid zich steeds verder in de lijn van deze totalitaire staten en hun onderlinge oorlogen zou ontwikkelen, weten we niet. Hun dystopieën hebben volgens ons weinig mensen geïnspireerd. Het grote verschil tussen hen en iemand als bijvoorbeeld Bellamy

is dat die laatste geloofde dat de onrechtvaardigheid, onvrijheid en ongelijkheid konden worden opgelost, waarschijnlijk omdat hij een positiever mensbeeld had.

Ontwikkel je eigen Utopia

De Theosofia ontkent niet dat de mens de wreedste dingen kan doen, maar ze erkent – en dat is veel belangrijker – dat de mens in staat is tot liefde, harmonie en gerechtigheid. Nog te vaak laten we deze karakteristieken onbenut, maar dat neemt niet weg dat de mens in essentie een edel wezen is. Wanneer wij beseffen dat ons diepste innerlijk een levende godheid is, dan weten we dat we alle vermogens hebben om een ideale wereld te creëren. Het advies van de Oude Wijsheid is daarom altijd geweest en zal altijd zijn: wees je bewust van je innerlijke grootheid en waardigheid. Denk daarover na. En denk na over een wereld met mensen die in het besef van hun innerlijke goddelijkheid leven. Ofwel, maak je eigen Utopia. Wees creatief. Vorm je een gedachtebeeld van hoe die ideale

wereld eruitziet.

Het koesteren van Utopia's moet niet leiden tot dagdromen. Ze zijn gebaseerd op een duidelijke rederatie, op kennis van mens en kosmos, op de wetten van de natuur. Een Utopia is geen toevluchtsoord, waarin je je terugtrekt omdat het dagelijks leven zo zwaar is. Wees zelf de verandering.

Houd het ideaal levendig, giet het niet in beton. Zie het niet als een absoluut eindpunt, want je kunt je Utopia steeds meer veredelen. Wie dit probeert, zal merken dat dit een zeer inspirerende bezigheid is en dat het een weldadig effect op je eigen wereld heeft.

Elke gedachte die je denkt, maakt een indruk in je bewustzijn, maar ook in de denksfeer die in en om de aarde hangt. Die denksfeer is daarom opgetrokken uit alle gedachten die ooit gedacht zijn. Er is niets nieuws onder de zon. Als je je Utopia scheidt, richt je je op dat deel van het mentale gebied, waarin die edele, op harmonie gebaseerde ideaalbeelden zijn gegraveerd. Zie jezelf als een antenne, die maar al te vaak gericht is op de dagelijkse, persoonlijk getinte gedachten. Maar je kunt je antenne draaien en een ander 'programma' opvangen: dat van de 'Utopia's'. Dat zijn gedachtebeelden die een afspiegeling van de harmonie van de gehele Kosmos zijn.

Er zijn wezens die één of meer stappen verder zijn in hun spirituele ontwikkeling dan de huidige mens. Ze zijn wijzer en leven in volledige harmonie met elkaar. Ze werken dynamisch met elkaar samen. Wat voor ons een Utopia is – het meest edele onzelfzuchtige Ideaal dat we kunnen bedenken of dat ooit door een schrijver aan het papier is toevertrouwd – is voor hen een *feit*. Ja, hun inspirerende samenleving is zo verheven, dat zelfs onze Utopia's er soms bleekjes bij afsteken. Deze wezens leven in de meer spirituele leefsfere van de Planeet, in wat symbolisch het hemelse Jeruzalem wordt genoemd. Ze zijn voortdurend werkzaam. Hun invloed kan door ons opgevangen worden. Als we daartoe in staat zijn, weer-spiegelen we in ons dagelijks leven deze kosmische harmonie.

De grote schrijvers van de Utopia's zoals Plato en Thomas More en al die anderen die we hier niet genoemd hebben, hebben tenminste iets van die invloed opgevangen. Afhankelijk van je eigen ontwikkelingsniveau, dus afhankelijk van hoever je je innerlijke oog geopend hebt, zie je veel of weinig van dat gedachtebeeld. Naarmate je je er meer op richt, ga je het scherper zien. Mensen zijn niet volmaakt, dus daarom zijn hun Utopia's ook niet volmaakt. Probeer daarom je Utopia voortdurend te vervolmaken.

Utopia's bestaan al. Ze bestaan op het mentale gebied. Ze zijn gedacht door grote denkers, Meesters van het Leven, die de gemiddelde mens in ontwikkeling ver voor zijn. Vele oude volkeren gingen er zelfs vanuit dat deze gelukzalige landen op aarde bestonden en ze gaven er namen aan als Śambhala, zoals de Tibetanen deden. In de vorige eeuw is dat trouwens de inspiratiebron geweest voor een boek en een film.⁽⁸⁾ Sommige Hindu's gaan er nog steeds vanuit dat op de top van de berg Meru zich de paradijselijke stad Indra bevindt. Sommigen kunnen beweren dat dit symbolisch is, maar eigenlijk is dat niet belangrijk. Het besef dat een betere wereld bestaat en dat wij die met elkaar in ons eigen land kunnen opbouwen, is de drijfveer voor de verdere menselijke ontwikkeling. Utopia is de 'goede' plaats. Vorm die goede plaats in je gedachten en leef volgens de patronen van je eigen ideaal. Naarmate je dat met meer overgave doet, zal je ontdekken dat die ideale wereld werkelijk bestaat.

Referenties

1. Plato, *Politeia*. Meestal vertaald als *De Staat*. Vele vertalingen.
2. Aboe Nasr Al-Farabi, *De Deugdzaam stad*. Vertaald en ingeleid door Michiel Leezenberg. Amsterdam, Boom, 2022.
3. Thomas More, *Utopia*. Uit het Latijn vertaald door Paul Silverentand. Amsterdam, Athenaeum-Polak & Van Genneep, 2008, p. 137.
4. Zie ref. 3, p. 158.
5. Karl Marx, *Het Kapitaal*. Vele edities, 1867, band I, hoofdstuk 7.
6. H.P. Blavatsky, *De Sleutel tot de Theosofie*. 2e herziene druk. Den Haag, Theosophical University Press Agency, 2023, p. 38 (editie Couvreur, p. 35).
7. Edward Bellamy, *Gelijkheid voor allen*. Amsterdam, E.M. Cohen, 1937, p. 7. Oorspronkelijke titel: *Equality*.
8. Het gaat om het boek *Lost horizon* van James Hilton. Hilton schetst een utopische samenleving in een afgelegen vallei in Tibet (in het boek Shangri-La genoemd), die geleid wordt door een hoge Lama. Frank Capra maakte er in 1937 een film van, met dezelfde titel. Daarin zien we ook gebouwen die ontworpen waren door Frank Lloyd Wright, een architect die veel afwist van de Theosofie.

Wat ontdekken we als we de theosofische groei-bril opzetten?

Dit korte artikel is bedoeld als suggestie: bekijk eens een tijdje alle dingen vanuit de vraag ‘welke *ontplooings*-mogelijkheden zitten erin?’

Onze inherente vermogens

We bekijken, misschien onbewust, dagelijks talloze dingen met de bril ‘welke potenties zitten erin?’ Immers, elke dag leren we wel iets. En in de kinderen die we ontmoeten, herkennen we vaak een zich innerlijk ontwikkelend menselijk bewustzijn. Maar doen we dit steeds? En doen we dit ook bij elke volwassene?

De Theosofie gaat ervan uit dat *alles* in de Kosmos leeft. En voorts dat alle wezens eeuwig zijn en *grenzenloze* potenties in zich dragen. Die mogelijkheden dragen we in ons, omdat wij (en dus ook alle andere wezens in de Kosmos) deel zijn van een grenzenloze Eenheid, van het ene, eeuwige, allesomvattende Leven.

Leven na leven, belichaming na belichaming, trachten we die sluimerende potenties verder te ontplooiën. Die drang komt voort uit ons diepste zelf. We trachten steeds weer een stap verder te doen op het Pad van Bewustzijnsontplooiing.

Het magnifieke beeld van de theosofische evolutie

Dat Pad omvat een aantal grote etappes, die wij de Rijken van de Natuur

noemen. De wezens die bezig zijn in het Natuurrijk ‘elementalen’ ervaring op te doen en daarbinnen te groeien, zullen eens eraan toe zijn om over te stappen naar de leerschool ‘mineralen’, en dan, steeds verdergaand, naar de leerschool ‘planten’, ‘dieren’, ‘mensen’, ‘goden’, ... en *nóg* verder. Dit alles gaat niet vlotjes, want alle duurzame groei gaat geleidelijk: we hebben er een bijna onberekenbaar aantal wederbelichamingen voor nodig.

Met deze theosofische bril op zien we in *elk* wezen ‘een god in wording’, ‘een Buddha in de dop’ ... een wonderbaarlijk mooie gedachte. Het is de moeite waard er lang bij stil te staan.

Zet eens deze bril op ...

Nu komt onze suggestie. Waarom bekijken we de wereld en alles wat er daarin gebeurt, niet eens een tijd lang met de theosofische bril: ‘welke groeimogelijkheden zitten erin?’ In plaats van alleen: ‘wat laten de wezens *nu* (oppervlakkig) zien?’

We focussen dan op wat de betrokken wezens aan latente zaden in zich dragen, zaden die kunnen ontkiemen

Kerngedachten

- » Elk wezen is een god in wording, een buddha in de dop.
- » Wat draagt een situatie of een mens in zich, wat zich harmonieus kan ontvouwen, zoals een bloem doet?
- » Als we met deze bril op kijken, is er alle kans dat zich deuren openen in ons denken; dat we dingen waar we zelden bij stilstaan, anders gaan bekijken en behandelen.

en krachtig uitgroeien. Wat dragen ze in zich, wat zich harmonieus kan ontvouwen, zoals een bloem doet?

We noemen hieronder enkele voorbeelden, louter bedoeld om te proeven dat je dan boeiende ontdekkingen kunt doen. Dat je dan op zijn minst tot gedachten komt die fors dieper gaan dan de gedachtepatronen die in onze huidige maatschappij heersen.

De Mens ...

We geven een praktijkvoorbeeld, waarvan u er vermoedelijk ook een aantal kent. Het gaat om een meisje dat opgegroeid was in een weinig stimulerend gezin. Haar ouders waren, zogezegd, net niet zwakbegaafd. Ze kónden haar niet stimuleren in haar schoolloopbaan. Vanuit de praktijk-school ging ze naar een beroepsopleiding MBO-niveau 2. Door keihard werken, bijles vragen, extra werk aan leraren vragen, stroomde ze door naar niveau 3 en vervolgens zelfs 4. En wát had ze een moeite met Engels en Nederlands! En uiteindelijk kwam ze op het HBO *Social work* en is daar geslaagd. We vermoeden, haar enigszins kennende, dat ze een heel goede sociaal werkster geworden is. Er waren docenten die haar vol overtuiging afraadden naar niveau 4 te gaan. Zijzelf liet zich er niet van weerhouden ...

Onderzoek heeft aangetoond hoe belangrijk het is dat leraren hoge verwachtingen van hun leerlingen hebben.

Als leraren verwachten dat hun leerlingen vol talenten zitten (ondanks dat ze zonder hun medeweten een gemiddelde groep voor zich hebben), presteren die leerlingen ook daadwerkelijk beter.⁽¹⁾ Ouders en begeleiders zijn veel stimulerender als ze een *growth mindset* hebben.⁽²⁾

Hoe help je ...

Als we anderen helpen vanuit het idee ‘in ons allen zitten grenzenloze potenties’, zullen we hen als volkomen gelijkwaardig beschouwen. Dan zullen we niet uitgaan van een soort gevoel van suprematie, waarbij *ons* beeld bepaalt wat wij aan hulp geven. Beslist niet, we trachten dan erachter te komen wat zij daadwerkelijk hebben: stoffelijk, mentaal én geestelijk. Die mentale en geestelijke dimensie zou nooit mogen ontbreken, zelfs als we schijnbaar alleen voedsel of tenten uitdelen na een aardbeving. We zullen de volle ruimte geven aan de inzichten, inventiviteit, kracht, samenwerkingsvermogen en idealen van alle betrokkenen.

Stel dat we vanuit die bril naar de wereldeconomie kijken, dan zullen we minder geïndustrialiseerde landen nooit dwingen om deel te nemen aan een wereldmarkt waar kleine boeren en kleinere bedrijven geen schijn van kans hebben tegenover de grote bedrijven. Die laatste immers doen of maken alles voor een veel lagere prijs, hebben forse invloed bij de ambtenaren en in de politiek. En ze zijn in

Bloemenpracht na regenval in de Atacama-woestijn in Chili.

staat hun producten stevig te *pushen*.

Met de groei-bril op doen we er alles aan om een economisch wereldklimaat te scheppen waarin *ieders* potenties en specialiteiten naar buiten kunnen komen. Waarbij elk land, elke regio of stad meedoet met de circulatie van levensbenodigdheden, vanuit hun eigen kennis en kunde.

En waarom zouden we ons beperken tot deze economische circulaties? Nee: waarbij elk land, elke regio of stad de kans krijgen bij te dragen met zijn landbouwdeskundigen, kunstenaars, geneeskundigen, filosofen en mystici. En anderen. Op basis van een volkomen gelijkwaardigheid. Je ziet: een situatie die ten goede komt aan de continue ontwikkeling op *alle* terreinen van *heel* de mensheid.

Woonwijk ...

Als we naar een woonwijk of stad kijken vanuit het idee 'deze moet innerlijk en uiterlijk stimulerend zijn voor *alle* levensfasen', dan creëren we een gemeenschap waarin kinderen veilig bewegen en buiten kunnen spelen, steeds onder het zicht van volwassenen met *innerlijk* gezag. Waarin pubers 'clubs' vormen en op een boeiende manier de wereld ontdekken en overdenken, opnieuw onder het zicht – maar nu op een heel andere manier – van volwassenen met innerlijk gezag. Waarin mensen op middelbare leeftijd aan alle facetten van het leven deelnemen, in plaats van 60 of 70 uur bezig te zijn met één specialisatie of één beroep. Waarin ouderen blijven bijdragen, want hun bijdrage is niet zozeer kleiner dan die van de middelbare leeftijdsvolwassenen, maar *anders*: soms vanuit meer afstand, soms met meer begrip van mens en maatschappij. Naar ons idee, stuk voor stuk ideeën die geleidelijk kunnen worden gerealiseerd en nóg verder worden verbeterd, met de groei-bril op.

Landbouwperceel ...

We gaan nu een landbouwperceel zien als een levende bodem, met daarin organismen die potentieel de bodem enorm verrijken, in intensieve interactie met elkaar. We zullen die ontwikkeling van het bodem-ecosysteem natuurlijk niet belemmeren of onmogelijk maken door een overdosis stikstof of door landbouwgiften. We bedrijven dan landbouw in evenwicht met de bodem — die we goed hebben leren kennen.

Daardoor ontwikkelt zich in die bodem een *minikosmos* van bacteriën, schimmels, planten, insecten, wormen, mollen en knaagdieren, waarbinnen ieder een bestaansplek heeft. Niets domineert. Een minikosmos die door al zijn samenwerkings-interacties alle wezens stimuleert tot inner-

lijke bewustzijnsontplooiing. En voor ons mensen zelfs een voorbeeld is!

Dit zijn slechts enkele voorbeelden

Als we de bovengenoemde bril opzetten, dan is er alle kans dat we heel wat meer deurtjes openen in ons denken. Dat we dingen waar we zelden bij stilstaan, anders gaan bekijken en behandelen. Er een 'bredere', 'diepere' en 'langere termijn'-visie over krijgen.

Het delen van dit soort visies lijkt ons zinvol. Mocht u zelf een voorbeeld hebben van iets dat bij u werkelijk, onverwacht, tot een totaal andere visie en aanpak leidde, dan ontvangen we dat voorbeeld graag, als redactie. We zullen het idee óf direct noemen óf meenemen in de gedachtevorming over toekomstige artikelen en lezingen.

U kunt uw idee inzenden per mail, naar het mailadres van de redactie: lucifer.red@stichtingisis.org.

Referenties

1. Het 'Pygmalion in the Classroom'-onderzoek van Rosenthal heeft dit mooi aangetoond. Zie: W. Peters, 'Het Pygmalion-effect: de invloed van verwachtingen'. 8 juni 2017, <https://www.vernieuwendewijs.nl/het-pygmalion-effect-de-invloed-van-verwachtingen/>, bezocht op 14 maart 2023.
  2. Zie het werk van Carol Dweck. Dit wordt onder andere aangehaald in de Engelse *Wikipedia*, lemma 'Mindset', https://en.wikipedia.org/wiki/Mindset#Fixed_and_growth_mindset, bezocht op 14 maart 2023.
-

Uw Vragen

Meesters van Wijsheid en Mededogen

U stelt dat niemand ooit op basis van geloof iets moet aanvaarden. Waarom zouden we dan wel het bestaan van de Meesters van Wijsheid en Mededogen moeten accepteren als er van hen geen enkel historisch bewijs is?

Antwoord

Het is voor ons vaak onmogelijk vast te stellen of een historische persoon al dan niet bestaan heeft. Om een voorbeeld uit de literatuur te noemen: er is geen enkel gegeven over Shakespeare bekend. Er zijn dan ook historici die beweren dat Shakespeare nooit bestaan heeft. We hebben natuurlijk wel toneelstukken en sonnetten die aan hem worden toegeschreven. Niemand kan twijfelen over het bestaan van *Hamlet* of *The Tempest*, maar of de schrijver ervan werkelijk William Shakespeare heette, weten we niet.

Zo zijn er talloze andere 'historische persoonlijkheden' van wie we heel weinig weten en van wie je terecht je kunt afvragen of ze ooit bestaan hebben of dat ze zijn ontsproten uit de fantasie van de bevolking. We noemen Willem Tell uit Zwitserland, Robin Hood uit Engeland, Tjil Uilenspiegel uit Vlaanderen en Duitsland en vele anderen. Ook over veel heiligen hebben we weinig of geen biografische gegevens. Over Jezus zijn geen historische bronnen. En de eerste biografie van Mohammed, de Profeet van de Islam, verscheen ruim

100 jaar na zijn dood. Volgens enkele kritische westerse geleerden heeft Mohammed nooit bestaan. Overigens doet dit volgens ons op geen enkele wijze afbreuk aan de leer die aan deze twee heilanden is toegeschreven. Aan de Bergrede kunnen we niet meer waarheid toekennen als we weten dat hij inderdaad door Jezus zo is uitgesproken; en de Koran wordt niet beter of slechter als we zekerheid hebben dat de verzen eruit inderdaad openbaringen aan Mohammed waren.

Het is voor ons natuurlijk heel moeilijk de historiciteit vast te stellen van vrijwel alle mensen uit het verleden. Maar dat geldt voor een heleboel dingen. Als je nooit op de noordpool bent geweest, is het bestaan ervan eigenlijk een hypothese voor je, maar omdat je vertrouwen hebt in mensen die er wel geweest zijn en omdat het bestaan ervan past binnen je aardrijkskundige visie van de aarde, mag je aannemen dat die bestaat. Zoiets geldt ook voor de historiciteit van mensen uit het verleden. Wat weten we van de Nederlandse vader des vaderlands, Willem van Oranje? Wat weten we van Tiradentes, de vrijheidsstrijder die Brazilië van Portugal wilde losmaken? Heeft Columbus echt Amerika ontdekt? Waren de Vikingen rovers of handelaars? We moeten vertrouwen op de historici die de bestaande bronnen hebben bestudeerd. En als je een compleet beeld wilt hebben, zou je verschillende bronnen moeten bestuderen. De westerse versie over Alexander de Grote is bijvoorbeeld heel anders dan die van Perzische schrijvers. Die gegevens moeten we met onze algemene kennis verwerken en onze conclusie eruit trekken.

Wat nu onze Leraren betreft, van hen is bij een aantal de historiciteit onomstreden (Gautama de Buddha en Plato bijvoorbeeld) en bij sommigen is hun feitelijk bestaan twijfelachtig (Jezus). Wij vinden daarom dat ieder voor zichzelf moet uitmaken of deze Leraren werkelijk op aarde hebben rondgelopen. Lees bijvoorbeeld wat H.P. Blavatsky zegt over de figuur van Jezus. Nadat ze heeft vastgesteld dat zijn geschiedenis in het evangelieverhaal een allegorie is, schrijft ze:

De legende, waarvan ik spreek, berust, zoals ik herhaaldelijk in mijn geschriften en opmerkingen heb bewezen, op het bestaan van een persoon, Jehoshua genaamd (waarvan men 'Jezus' heeft gemaakt), geboren in Lud of Lydda, ongeveer 120 jaar voor onze tegenwoordige jaartelling. En indien dit feit wordt ontkend – waar ik moeilijk iets tegenin kan brengen – moet men erin berusten de held van het drama van de Calvarieberg zuiver als een mythe te beschouwen.⁽¹⁾

Uit dit korte fragment kun je opmaken dat in de Esoterische Wijsbegeerte, die over andere dan de gangbare bronnen beschikt, aan het bestaan van Jezus niet getwijfeld wordt, maar dat er nooit enig bezwaar tegen gemaakt zou worden, als mensen zijn historiciteit ontkennen. Dat geldt evenzeer voor elke spirituele leraar, ook die van wie H.P. Blavatsky het bestaan bekend maakte. Iedereen kan de Theosofia bestuderen zonder uit te gaan van deze Leraren. Je kunt zelfs het bestaan van hen ontkennen en toch hun leringen als waar ervaren. Niettemin ligt het meer voor de hand

hun bestaan te erkennen, omdat er voldoende aanwijzingen zijn dat ze inderdaad geleefd hebben en leven. Maar het 'bewijs' daarvoor kan alleen geleverd worden door de mens die er zelf over nadenkt.

Ten aanzien van deze Mahātma's of de Meesters van Wijsheid en Mededogen, zoals ze genoemd worden, is gedurende vele jaren een polemieek over hun bestaan geweest. Er zijn mensen die menen dat mevrouw Blavatsky ze verzonnen zou hebben, zonder daar overigens enig bewijs voor te leveren. Wij gaan ervan uit dat ze wel bestaan. We doen dat echter niet op basis van blind geloof, maar op grond van talloze, door iedereen te verifiëren feiten.

In de eerste plaats sluit hun bestaan aan op de wijdverspreide leer dat er een groep mensen is die in wijsheid en mededogen hun medemensen ver vooruit zijn en die als helpers en beschermers van de mensheid bekend staan. Als je een studie maakt van de verschillende beschavingen, dan zul je moeten vaststellen dat dit 'geloof' er altijd was. Zo spreken Moslims van Aulijaa (vrienden van Allah), Hindu's van Rishi's of Mahātma's, Buddhisten van Bodhisattva's; in Midden-Amerika sprak men van 'gevederde slangen' (Quetzalcoatl), in Griekenland van Christoi of Hiërofanten, enzovoort. Het idee van een groep mensen die veel verder ontwikkeld is, heeft dus altijd bestaan.

Bovendien kun je zelf ervaren dat er een hiërarchische structuur in het Universum is, dus ook onder mensen. Verder hebben twee van deze Meesters een groot aantal brieven geschreven. Van sommige hebben we het origineel niet meer, maar er liggen tientallen door hen geschreven brieven in The British Library, Euston Road, Londen. Wie dat wil, kan zich overtuigen dat ze er echt zijn. Deskundigen hebben

vastgesteld dat de handschriften van deze twee Meesters authentiek zijn. Er liggen ook brieven van hen die gericht waren aan andere mensen – in hetzelfde handschrift – in de archieven van The Theosophical Society in Adyar in India. Daarnaast zijn er verschillende mensen geweest – ook niet-leden van The Theosophical Society – die een van de Meesters hebben ontmoet. In een recent boek van Daniel H. Caldwell, *A Case-book of Encounters with the Theosophical Mahatmas*, worden 58 gevallen beschreven van mensen die oog in oog met een Mahātma hebben gestaan en in veel gevallen ook met hen gesproken hebben.

Ten slotte zijn er nog de getuigenissen van de theosofische leraren zoals Helena P. Blavatsky, kolonel Olcott, Damodar, William Q. Judge, Katherine Tingley en Gottfried de Purucker, die niet opgenomen zijn in het boek van Caldwell. Het bestaan van deze mensen kan in ieder geval niet ontkend worden en tenzij je meent dat zij allen de waarheid geweld aandeden, is het bestaan van de Mahātma's op zijn minst een plausibele theorie. Er zijn mensen uit het verleden van wie niemand het bestaan betwijfelt, over wie minder bekend is.

Kortom, we denken niet dat we inconsequent zijn als we menen dat onze Leraren geleefd hebben of nog steeds leven. Er zijn talloze argumenten die dit ondersteunen. Niettemin gaan we ervan uit dat ieder voor zichzelf moet bepalen of dit waar is. Geen Theosoof zal ooit van een ander eisen iets te geloven, ook al is hij zelf overtuigd van een waarheid.

Als slot willen we nogmaals zeggen, dat het al dan niet bestaan van deze Leraren op geen enkele wijze van invloed zou moeten zijn op de boodschap die ze verkondigen. Toets de leer op zijn intrinsieke waarde en niet op het

bestaan van degene die haar verkondigd heeft.

Referentie

1. H.P. Blavatsky, 'Reply to the mistaken conceptions of the Abbé Roca concerning my observations on Christian esotericism.' In: H.P. Blavatsky, *Collected Writings, Volume IX*. Wheaton, Theosophical Publishing House, 1962, p. 216-237 (citaat staat op p. 226). Vertaling van het oorspronkelijke Franse artikel in het tijdschrift *Le Lotus*, jaargang 2, nummer 13, april 1888, p. 3-19.

Online symposium

Ons symposium "De Religie van morgen - Verbinding door wijsheid, mededogen en vrede" zal plaatsvinden op **zondag 10 september**. Door middel van deze affiche herinneren we u aan deze datum, zodat u die kunt vrijhouden.

Colofon

Redactie: Barend Voorham,
Henk Bezemer, Bianca Peeters,
Rob Goor, Erwin Bomas, Bouke van den
Noort

Eindredactie: Herman C. Vermeulen

Redactie: J. de Jong-van Wijk,
T: 06-44424848 (b.g.g. 070-3461545)
e-mail: luciferred@stichtingisis.org

Reacties: De redactie houdt zich het
recht voor om ingekomen stukken te
selecteren en in te korten.

Abonnementen: kunnen op ieder
gewenst tijdstip ingaan, gelden voor
het hele kalenderjaar en worden
automatisch verlengd, indien ze niet
voor 1 december van het lopende
abonnementsjaar schriftelijk zijn
opgezegd. Dit is niet van toepassing op
cadeau-abonnementen.

Abonnementsprijs:
€ 26,50 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 4,60
Prijswijzigingen voorbehouden,
IBAN: NL19TRIO0786911905

Uitgeverij: Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis, De Ruijterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag, tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: lucifer@stichtingisis.org
internet: www.blavatskyhouse.org
Aanvragen van *Lucifers* kan ook via het
contactformulier op deze site.
ISSN 1382-2942

© Stichting I.S.I.S.
Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd of openbaar gemaakt in
enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch, door
fotokopieën, opnamen of enige andere
manier, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

BTW-nummer: 003417190B01

Stichting I.S.I.S.

De naam I.S.I.S. staat voor International
Study-centre for Independent Search
for truth.

Het doel van Stichting I.S.I.S. is het
vormen van een kern van Universele
Broederschap, door het bestuderen en
verspreiden van kennis over de
geestelijke achtergrond van mens en
kosmos, vrij van dogmatiek.

Stichting I.S.I.S. doet dit via cursussen,
lezingen, ondersteuning bij waarheids-
onderzoek, het uitgeven, verkopen en
uitlenen van boeken en tijdschriften, en
het stimuleren van de praktische
toepassing van die kennis.

Stichting I.S.I.S. is per definitie
boven-religieus en boven-politiek,
en ontvangt geen overheids subsidie.
Alle werkzaamheden van Stichting
I.S.I.S. worden verricht op basis van
vrijwilligheid. De organisatie kent geen
betaalde functionarissen.

Stichting I.S.I.S. is niet verantwoordelijk
voor enigerlei verklaring of mening, die
in dit blad wordt gepubliceerd, tenzij
dit uitdrukkelijk wordt vermeld.

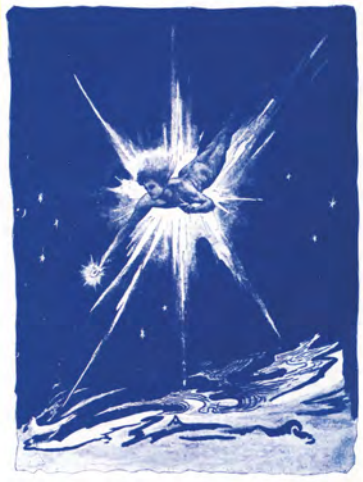

Stichting I.S.I.S. is een algemeen nut
beogende instelling, ANBI nummer:
50872. Zie voor de mogelijkheid om de
stichting financieel te steunen:
www.anbi.nl.

Stichting I.S.I.S.

Centraal in het werk van Stichting I.S.I.S. staan de volgende uitgangspunten:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Waarom dit tijdschrift *Lucifer* heet

Lucifer betekent letterlijk Licht-brenger.

Iedere cultuur in Oost en West heeft zijn lichtbrengers: inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Altijd worden ze tegengewerkt en belasterd door de gevestigde orde. Altijd zijn er mensen die zich daardoor niet laten afschrikken en hun wijsheid onbevooroordeeld benaderen en onderzoeken.

Voor hen is dit tijdschrift bedoeld.

“... de titel die voor ons tijdschrift werd gekozen, slaat evenzeer op goddelijke ideeën als op de rebellie van de held in Miltons *Paradise Lost* ...

Wij werken voor ware Religie en Wetenschap, vóór feiten en tegen verzinsels en vooroordeel. Het is onze plicht – net als die van de natuurwetenschap – licht te werpen op natuurfeiten die tot nu toe waren gehuld in de duisternis van de onwetendheid ... Maar de natuurwetenschap is maar één aspect van Wetenschap en Waarheid. De wetenschap van de ziel en van de ethiek, oftewel de Theosofie, de kennis van goddelijke waarheid, is nog veel belangrijker ...”

(Helena Petrovna Blavatsky in het eerste nummer van *Lucifer*, september 1887)